

KÜLTÜREL MİRAS OLARAK ANKARA TÜRKÜLERİNİN İNCELENMESİ VE SERGİLENMESİ

(Ankara 2024)

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Müzik, insan hayatında derin izler bırakacak yapısı gereği çeşitli ses ve ritimlerden oluşmakla birlikte temeli estetiğe dayanmaktadır. Aynı zamanda müzik, toplumları ve bireyleri yönlendirici bir etkiye de sahip olmakta ve güzel sanatların önemli bir dalı olarak işlev görmektedir. Duygularını ifade etmede önemli bir araç olarak görülen müzik, günümüzde insanların vazgeçilmez bir unsuru olmuştur (Uslu, 1998).

Kültürel miras, nesillerin birikimli bilgi ve deneyimlerini ifade eden, toplumların kültürel kimliklerini zenginliğini yansıtan ve yalnızca bir topluluğun veya ulusun ötesinde genel olarak insanlığın mirası olarak kabul edilen bir kavramsallaştırma olarak kullanılmaktadır (Hosagrahar, 2010: 193). Bu açıdan kültürel miras, aynı toplumdaki bireylerin ya da grupların ortak geçmişlerini ve tarihi birikimlerini ortaya koyan, soyut ve somut olmak üzere yalnızca içinde bulunduğu toplum ve gelecek kuşaklar için değil tüm insanlık için anlam ifade eden zenginlik olarak tanımlanmaktadır (Kuşçuoğlu ve Taş, 2017: 58). Dolayısıyla, genellikle uzmanlaşmış kurumların elinde bulunan, toplumların eski, önemli ve korunmaya değer olarak gördüğü ve bilinçli koruma önlemlerine uygun olarak tanımladığı yerleri, nesnelere, alanları, uygulamaları ve taşınır/taşınmaz eserleri içermektedir (Brumann, 2015: 414). Kültürel mirasın tanımından öte içeriğinin geniş bir düzlem içinde belirlendiğini ifade etmek mümkündür. Kültürel mirasın içeriği bir taraftan; tarihi anıtlar, müzeler, arkeolojik sitler, sanat ve mimarinin başyapıtları ya da daha geniş anlamda doğal olanı içeren çevre, flora ve fauna gibi alanlar olabileceği gibi diğer taraftan da mitler, inançlar ya da din, dil gibi somut olmayan miras geleneklerini de kapsayabilmektedir (Hosagrahar, 2010: 193). Kültürel miras kavramının ortaya çıkışı koruma/muhafaza etme fikriyle doğrudan ilişkilidir ve anıtlara, binalara, sanat eserlerine vb. farklı değerlerin atfedildiği uzun bir tarihsel gelişimin sonucudur.

Tüm bu gerekçelerden hareketle araştırmanın problem cümlesi “Kültürel Miras Olarak Ankaranın önemi nedir ? Ankara türkülerini analitik çözümü nasıl yapılmalıdır oluşturmuştur.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı Kültürel değerlerin elektronik ortamlara yanlış aktarılmasıyla oluşacak kültürel karmaşanın önüne gecebilmek, halk bilimcilere düşen önemli bir görevdir. Bu değerler içerisinde toplumun ince ruhunu yansıtan, onlara ışık tutan en önemli unsur türkülerdir. Trk gibi halk tarafından vücuda getirilen bu değerlerimizi gelecek kuşaklara doğru aktarabilmek için bu tür bilimsel çalışmaların yapılması gereklidir. Çalışmayı yapmadaki amacımız; Ankara ili sözlü kültüründe önemli bir yere sahip olan, geçmişten günümüze varlığını sürdürdüğü halk kültürü içerisinde üretkenliğini, canlılığını, taşıdığı değeri kaybetmemiş Ankara türkülerini tespit ederek incelemektir. Bununla birlikte bu araştırma Kültürel miras olarak ele alınan ankara türkülerinin tarihsel boyuttan ele almayı amaçlanmaktadır.

1.3. Araştırmanın nemi

Bu araştırma Kültürel Miras Olarak Ankara türkülerinin ortaya çıkarılması ve yaşanmişlık olarak sergilenerek psikososyal algıları ile ilgili mevcut durumun ortaya konması nedeniyle oldukça önem taşımaktadır.

Giriş

Bölüm 2

ANKARA’NIN TARİHÇESİ

Ankara ilk çağlardan itibaren, farklı medeniyetlerin hüküm sürdüğü bir coğrafya ve sürekli bir yerleşmeye sahne olan bir kent... Bugünkü Ankara kentinin kapladığı bölge ve çevresinde yapılan araştırmalar sonucundaki arkeolojik buluntular, Paleolitik dönemden başlamak üzere, Neolitik ve Bakır Çağı boyunca bölgede devam eden toplu yaşamın kültür değerleri olarak kabul edilmişlerdir. Dolayısıyla şehrin yerleşik düzeni çok eskilere dayanmaktadır fakat bütün arkeolojik bulgulara rağmen şehrin kim tarafından ve ne zaman kurulduğu kesin olarak bilinmemektedir. Ankara ve çevresinin Hititler tarafından ele geçirildiği ve bölgede yerleşik düzene geçtikleri düşünülmektedir. Mürted ovası yakınında Bitik’te bir Hitit yerleşmesi saptanmış ve yapılan kazıda eski Hitit dönemine ait bir yerleşim yeri açığa çıkarılmıştır. Ayrıca, Ankara’nın 60 km güneybatısındaki Gavurkale kalıntıları da Hitit döneminin izleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hititlerden sonra bölgeye, Frigler hakim olmuştur. Kentteki ilk önemli yerleşimin Frigler döneminde olduğu tahmin ediliyor. Eski çağ kaynaklarında, efsanelerde, Ankara’nın kurucusu olarak Frig Kralı Midas kabul edilir. Frigler, bölgeye “gemi çıpası” anlamındaki “Ankyra” ismini veriyorlar. Frigler’in başkenti olan Gordion, bugünkü Polatlı ilçesi sınırları içerisinde yer alan Yassıhöyük Köyünde yer almaktaydı. Friglerden sonra, Ankara ve çevresi, Lidyalıların eline geçmiştir. Lidyalılardan sonra bölgede, Persler egemen olmuştur. Lidya ve Pers döneminde, “Ankyra”ya ilişkin bilgilerimiz sınırlı olsa da, dönemin tamamına ilişkin bilgiler, Ankara’nın önemini göstermektedir. Pers Kralı I. Dareios döneminde yapılmış “Kral Yolu”nun Ankara’dan geçmesi, kenti ticari ve askeri açıdan önemli merkezlerden biri haline getirmişti.

Makedonya Kralı Büyük İskender’in Doğu’ya yaptığı seferler sonucunda bölgede, Persler’den sonra Makedonyalılar hakimiyet kurar. Kaynaklarda, İskender’in, Gordion şehriden geldiği ve bir süre bölgede ikamet ettiği belirtiliyor. M.Ö. III. yüzyılda yöreye, Galatlar yerleşir. Ankyra, Galat akıncılarının bir boyu olan Tektosagların başkenti olur. Roma İmparatoru Augustus’un M.Ö. 25’te, Galatya’yı Roma egemenliği altına alması üzerine, Ankyra, Roma’nın eyaleti Galatya’nın başkenti olmuştur. Bu süreçte, bölge, önemli askeri bir üs haline gelir.

Roma İmparatorluğu'nun ikiye bölünmesinden sonra kent, Doğu Roma İmparatorluğu'nun sınırları içerisinde kalmıştır. Ankara, Bizans döneminde de askeri ve lojistik önemini korumuştur. Bizans döneminde, birçok hakimiyet mücadelesine sahne olan Ankara, çeşitli hakimiyet kurma girişimlerine rağmen 1073'e kadar Bizanslıların hakimiyeti altında kalmıştır. Selçuklu Hükümdarı Alparslan'ın 1071'de gerçekleşen Malazgirt Meydan Muharebesinde kazandığı zafer ile Türklerin Anadolu'daki kitlesel yerleşimleri başlamıştır. Selçuklular, 1073'te, Malazgirt Zaferinden iki yıl sonra, Ankara'yı feth etmişlerdir. Malazgirt'ten sonra, kent birçok kez Selçuklular, Danişmentliler ve Bizanslılar arasındaki hakimiyet mücadelesine sahne olmuştur. Sultan Alaeddin Keykubat'ın hüküm sürdüğü dönem, Selçukluların en parlak devridir ve kent bu dönemde, büyük imar çalışmalarına sahne olmuştur. Moğolların Anadolu'yu istilasının ardından, 14. yüzyıl başlarında kent İlhanlıların hakimiyeti altına girmiştir. Kent, Osmanlılar'a geçmeden önce bir süre Ahiler tarafından yerel bir yönetimle yönetilmiştir.

Selçuklu Beyleri arasındaki güç savaşları ve Haçlı Seferleri sebebiyle sekteye uğrayan Türkleşme sürecinde önemli rol oynamışlar ve başta Ankara olmak üzere, Anadolu'nun Türkleşmesine katkıda bulunmuşlardır. Nihayet, Osmanlı topraklarına dahil olan Ankara, bu dönemde de, sınır kenti işlevini sürdürmüştür. Kentin "Ankyra" adı, İslami devirlerde "Engürü" ve "Angora" biçimlerinde karşımıza çıkarken, kent, 1402 yılında Çubuk Ovasında yapılan Ankara Savaşı'na sahne olmuş ve Ankara bir süre Timur kuşatması altında kalmıştır. Timur'un Anadolu'dan ayrılışından sonra, Mehmet Çelebi, Fetret Devri'nin sonunda padişahlığını ilan edince, Ankara'yı tekrar Osmanlı egemenliği altına almıştır.

Balkan Savaşı ve I. Dünya Savaşı sonrasında güç kaybeden Osmanlı Devleti'nin merkezinin İstanbul'da kalması tehlikeli görülerek başkentini Anadolu'da başka bir kente taşınması konusu gündeme gelmişti.

7 Aralık 1919'da Mustafa Kemal Paşa ve Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi, Ankara'ya gelerek bir tebliğ ile tüm mebuslara toplantının Ankara'da yapılacağını duyurmuştu. 23 Nisan 1920 tarihinde kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisi, hükümet merkezini Ankara olarak ilan etmişti ve Ankara, İstiklal Savaşı'nın idare edildiği bir merkez haline gelmişti. 13 Ekim 1923'te çıkarılan kanun ile Ankara resmen yeni Türkiye'nin yeni başkenti olarak ilan edildi. Böylece kentin bugünkü gelişiminin de önü açılmış oldu.

Milli Mücadele'nin sembol şehri Ankara'da, 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilanından sonra hızla imar çalışmalarına başlandı. Köklü bir tarihe ve zengin bir kültürel mirasa sahip, pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış bu güzel ve kadim şehir, yapılan ilk imar çalışmalarıyla daha yeni ve farklı bir görünüme kavuşmuş oldu ve bir kent olarak gelişiminin ilk adımları atılmış oldu.

Ankara'nın ilk çağ tarihi Paleolitik döneme (Eski Taş Çağı/M.Ö 60000-10000) kadar uzanır. Yörede çıkan bu döneme ait bazı kalıntılar, Paleolitik dönemlerde Ankara ve çevresinde zengin bir kültürel yaşam olduğunun kanıtıdır (Tarih Öncesi Ankara, 2008: 9). Ankara'da çeşitli yıllarda yapılan araştırmalarda, çakmaktaşı ve andezitten yapılmış balta, bıçak gibi el aletleri de bu dönemde Ankara ve çevresinde yaşam olduğunu ortaya çıkarmıştır (Erdoğan, 2008: 11). Orta Anadolu'nun kalbinde, Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti olan Ankara'ya çok eski tarihlerde yerleşilmiştir.

Ankara ve çevresinde yapılan kazılar sonucunda tarihi Bronz çağındaki Hatti (Hitit) Uygarlığına kadar gider. Hatta Yontma taş devrinden kalma araçgereçler ortaya çıkarılmıştır. Milattan önce 2000'li yıllarda yöredeki ilk yerleşme merkezinin Anadolu'da ilk siyasal birliği sağlayan Hititler döneminde kurulduğu sanılmaktadır. M.Ö 8. yy'da Frigyalıların eline geçmiş, M.Ö 8. yy'da Frigyalılar Lidyalılara bağımlı hale gelmişlerdir. M.Ö 547'de Lidya kralının Perslere yenilmesinden sonra Pers egemenliği başlamış, Kral yolu üzerinde bulunan Ankara Persler döneminde önemli bir konaklama ve ticaret merkezi haline gelmiştir. M.Ö 3. yy'da bir Kelt ırkı olan Galatlar Ankara'yı başkent yapmışlardır. İlin tarihteki ismi "Ankyra"dır. Evliya Çelebi "Seyehatname"de Ankara'yı "Engürü" olarak yazmıştır (Erdoğan, 1999: 23). Ankara M.Ö 2. yy'da Roma İmperatorluğu'na katılmış ve önemli bir askeri merkez haline gelmiştir. Bizans döneminde (395-1073) kalın bir surla çevrilmiş ve tam bir Ortaçağ kent görünümü kazanmıştır. 1071'de Selçukluların Malazgirt Zaferini kazanarak Anadolu'ya girmelerinden sonraki yıllarda Ankara, Bizanslılar ve Selçuklular arasında birkaç kez el değiştirmiştir. Selçuklular döneminde kalın surlarla çevrili olmasından dolayı askeri önemini korumuş, ancak ana ulaşım yollarına sapa kaldığından ticari önemini yitirmiştir. 7. ve 8.yüzyıllarda İslamiyetin doğuşu ile birlikte Pers ve Arap akımlarına maruz kalsa da 1127'de şehir kesin olarak Türk hâkimiyetine girmiş ve adı "Engüriye" olmuştur. 1304 yılında İlhanlıların eline geçen Ankara, 40 yıl süreyle onların yönetiminde kalmıştır. Evliya Çelebi'ye göre Ankara'ya üzümü bol olduğundan acem diyarında "Engüriye" derler 5 (Erdoğan-Günel-Kılıcı, 2008: 8). Ankara ilk olarak Osmanlılara Orhan Bey zamanında geçmiştir (1356). Kısa bir süre el değiştirdikten sonra I. Murat tarafından (1360) alındı.1402'de Yıldırım Bayezid ve Timur arasında yapılan Ankara Savaşında şehir kısa bir süre Moğol hâkimiyetinde kalır ancak 1414 de kesin olarak Osmanlı hâkimiyetine girer. Son olarak 1923'te TBMM'nin kararıyla kurulmakta olan Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti olmuş, 13 Ekim 1923'te Gazi Mustafa Kemal Atatürk tarafından coğrafi, stratejik ve Kurtuluş Savaşındaki merkez üs özellikleriyle başkent olarak seçilmiştir.

KÜLTÜREL DURUMU

Ankara'nın Kurtuluş Savaşı'nın yönetildiği yer olması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin bulunması, Mustafa Kemal Atatürk'ün kabri olan Anıtkabir'in yer alması ve başkent olması gibi özelliklerinden dolayı Türk milletinin gönül âleminde müstesna bir yeri vardır. Önderimiz Gazi Mustafa Kemal Atatürk Ankara sevgisini şu sözlerle dile getirmiştir: "Ankara'nın ve Ankaralıların benim gözümde bambaşka bir yeri vardır.". Ankara'nın kültürel yapısını şekillendiren etkenlerin içinde yönetim sınırlarının yanı sıra etnik yerleşim, ulaşım durumu ve kültürel kuruluşları da dikkate almak zorundayız (Tan-Turhan, 2000: 7). Çağlar boyu Anadolu medeniyetlerinin beşiği olan Ankara, başkent olmasından sonra özellikle kültürel etkinlikleri açısından hızlı bir toplumsal gelişme ve yenileşme içerisindedir. Birçok uygarlığın yaşadığı ilimizde gelenek, görenek ve kültürün yaşadığını daha çok kırsal kesimlerde görmekteyiz. Bu bakımdan Ankara zengin tarihi ve kültür mirası ile Türk kültür tarihinde önemli bir yere sahiptir. Tarihi dokusunu elbette ki mimari oluşturur. Beypazarı ve Hamamönü evleri 7 günümüzde mimari dokuya sahip olan yerlerdir. Hititler ve Frigyalılardan kalma şehir kalıntıları (Gordion), kaleler (Ankara Kalesi), Selçuklu ve Osmanlı döneminden kalma türbeler, camiler, kervansaraylar ilin kültürel yapısına katkı sağlamaktadır. Ankara kültürel özelliklerinin yanı sıra turizmi ve doğal güzellikleriyle de göze çarpmaktadır. Milli parkları, ormanları, dağları, gölleri, akarsuları ve barajları ile Ankara doğal güzelliğine güzellik katmıştır. Doğal güzelliklerinin yanı sıra el sanatları da oldukça gelişmiştir. Yerleşik hayata geçişin ardından çömlekçilik, dericilik, bakırcılık, dokumacılık ve işlemecilik gibi pek çok zanaatla uğraşmışlardır.

ANKARA'NIN KÜLTÜREL DEĞERLERİ

MİMAR SİNAN ANITI

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin bahçesinde yer alır. 1956 yılında Türkiye Emlak ve Kredi Bankası tarafından heykeltıraş Hüseyin Anka'ya yaptırılmıştır. Atatürk'ün, Türk Tarih Araştırma Kurumu'na ilettiği ve sözlerini kendi el yazısı ile "T.T.A.K. Sinan'ın heykelini yapınız. K. Atatürk: VIII 1935 saat 22.50" şeklinde yazdığı vasiyetini, sadece bu banka yerine getirmiştir. Heykelin ağırlığı 7 ton ve tabanı ile birlikte yüksekliği 4.30 m'dir. Mermer tabanının ön yüzünde "Mimar Koca Sinan 1490-1588 Türkiye Emlak Kredi Bankasının ilim ve sanat camiasına armağanıdır" oyma yazısı vardır. Tabanı üzerinde ünlü mimarımız Mimar Sinan'ın (1490-1588) ayakta duran, kendisine has giysileriyle mermer heykeli bulunmaktadır.

MİTHAT PAŞA ANITI

Ulus'ta T.C. Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü binasının yanındadır. 1966 yılında T.C. Ziraat Bankası tarafından İstanbul Güzel Sanatlar akademisi öğretim üyelerinden Heykeltıraş Prof. Dr. Hüseyin Anka'ya yaptırılmıştır. Sadrazam Mithat Paşa'nın Tuna valisi iken, çiftçilerin kredi ihtiyaçlarını karşılama amacı ile 1863 yılında kurduğu bu banka 103. kuruluş yıl dönümü olan 21.11.1966 tarihinde bir törenle açılmıştır. Mithat Paşa'yı o zamanın giysileri içinde bir koltukta oturur şekilde betimleyen heykel büyük boydadır. Solda üç başak ve çark, sağda ise terazi, tabanda ise "Mithat Paşa 1822-1884" yazısı yer almıştır.

ULUS CUMHURİYET ANITI

Ulus meydanında yer alır. Anıt Kurtuluş Savaşı kahramanlarına Türk ulusunun bir armağanı olarak 1927 yılında dikilmiştir. Yan yüzünde stilize edilmiş iki kurt başı vardır. Ön yüzünde bir eliyle arkadaşlarını savaşa çağıran, diğeri ufukları gözleyen iki Türk askeri canlandırılmıştır. Gövdenin sağ yüzünde, kabartma Atatürk ve arkadaşlarının Başkumandanlık Meydan Savaşında, sol yüzünde şanlı Türk Bayrağını selamlayan istila ordusu tasvir edilmiştir. Gövdenin üst kısmında " Ordular, İlk Hedefi niz Akdenizdir, İleri! Dumlupınar 1922" yazılıdır. Arkada devrilmiş bir çınar ağacı Osmanlı İmparatorluğunu ve onun gövdesinden fişkırان genç bir fidan yeni Türkiye Cumhuriyetini temsil eder. Arka yüzde mermi taşıyan kadın figürü, Türk anasının Kurtuluş Savaşındaki kahramanlığının bir hatırasıdır. En üstte Atatürk Başkumandanlık kıyafeti ile at üzerindedir.

ZAFER ANITI

Yenişehir semtinde Atatürk Bulvarı üzerinde, Orduevi önündedir. Atatürk'ün ayakta ve kılıcına dayanmış halde üniformalı, tunçtan yapılmış bir heykeldir. Tabanında kabartma halinde zafer çelenkleri yer almıştır. Herhangi bir yazı yoktur. İtalyan heykeltıraş Pietro

Cannonica tarafından 1927 yılında yapılmıştır. Milli bayram ve kurtuluş yıl dönümlerinde çelenklerle süslenen bir anıttır.

ZÜBEYDE HANIM BÜSTÜ

İsmet Paşa Kız Enstitüsü binasının önündedir. Atatürk'ün annesi Zübeyde Hanım'ın büstü Türk Kadınlar Birliği Merkezi tarafından Türk analarının en büyüğüne armağan olmak üzere 31 Mart 1964 tarihinde dikilmiştir. Büst mermer bir tabanın önündedir. Sol tarafta “Erkeklerimizin teşkil ettiği ordunun hayat membalarını kadınlarımız işlemiştir-Kemal Atatürk” ve sağ tarafta ise “Kadınlarımız eğer milletin hakiki anası olmak istiyorlarsa, erkeklerimizden ziyade münevver ve faziletkar olmaya çalışmalıdırlar. Kemal Atatürk“ yazılıdır.

DUATEPE ANITI

Başkomutan Mustafa Kemal Atatürk'ün 10 Eylül 1921 tarihinde başlayan Türk genel taarruzu ile düşmandan geri alınan ilk tepedir. Duatepe, düşmanın Ege Denizi'ne dökülünceye kadar kovalandığı, sonu aydınlık bir sürecin başlangıç noktasıdır. Türk Kurtuluş Savaşı'nın dönüm noktası sayılan Sakarya Meydan Savaşı'nın yapıldığı son savunma hattı üzerindeki Duatepe, Gazitepe, Türbetepe ve Mangal Dağı'nın ağaçlandırılması yapılmıştır. Öncelikli olarak, Duatepe'de 1999 yılının Ekim ayı içinde çalışmalar başlamış ve 20.000 ağaç dikilmiştir. Anıt 12 Eylül 2000 tarihinde açılmıştır. Polatlı ilçesinde yer alan Duatepe Anıtı, otopark, bağlantı yolu, yürüme yolu, tören alanı ve anıt olmak üzere beş kısımdan oluşur.

Anıt duvarlarında Duatepe bölgesinde şehit düşen 81 şehidin pirinç harflerle yazılmış bilgileri yer alır. Anıt'ın ve heykellerin yaratıcısı devlet sanatçısı heykeltıraş Metin YURDANUR'dur. Anıt simgesel olarak Anadolu halkının Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde coşkun bir ırmak gibi zafere ve uygarlığa koşma öyküsünü anlatır. Mustafa Kemal'in şahlanan atının üzerindeki figürü, Türk Milleti'nin önderi olmaktan duyduğu gurur ve mutluluğu ifade eder. Geri planda yer alan Atatürk, İnönü ve Mareşal Fevzi Çakmak'ın heykelleri emir komuta birliğini, Halide Edip Adıvar'ın heykeli ise Türk kadınının Kurtuluş Savaşı'na katkısını anlatır. Atatürk ve yaverinin dürbünle ovayı izledikleri sahne ise biraz sonra kazanılacak olan zaferin ve ardından gelecek bağımsızlığı umutla bekleyen Türk Ulusu'nu ifade eder. Gezilen alan Duatepe, Mustafa Kemal Paşa'nın Gazitepe'de attan düşmesi sonucu kaburga kemiklerinin kırılmasına rağmen, görevini ısrarla sürdürdüğü ve bu nedenle de Türk'ün azim ve kararlılığının bir simgesi olmuş bir arazi kesimidir. Anıt'ta bulunan iki bayraktan biri 38. Alay'ın sancağını, diğeri ise Türk Bayrağı'nı ifade eder. Ayrıca; Mustafa Kemal'in şahlanan atının üzerindeki figürü, bir çocuğun en çok sevdiği oyuncakları ile oynarken

yaşadığı mutluluğu ve heyecanı ifade eder. Bugün önünde gururla durduğumuz bu anıt, can suyunu 5.377 şehit kanından, dul kalan telli duvaklı gelinlerin, gözünü kırpmadan evlatlarını bu vatana feda eden yaşlı anaların, yetim yavruların gözyaşlarından alarak filizlenmiştir.

HATTİ ANITI

Sıhhiye Meydanında yer alan ve 1974 yılında yapılan bu anıt, Alacahöyük kazılarında ortaya çıkarılan ve bugün Anadolu Medeniyetleri Müzesinde korunan 24 cm yüksekliğindeki dini ayin nesnesinin aynısıdır. Hititlerin sembolü olarak bilinen bu heykel aslında Eski Tunç Çağı halkı olan (M.Ö. 3. binin ikinci yarısı) Hattilere aittir. Hattiler hayvan biçimli tanrıların kültürünü geliştirmişler, özellikle de boğa en önemli simge olmuştur. Boğa ile gök-güneş kurslarının birlikteliği, boğanın en büyük gök tanrısı temsil ettiğini düşündürmektedir.

MEHMETÇİK ANITI

Sakarya Zaferi Mehmetçik Anıtı Polatlı ilçesinin 6 km batısında E-90 karayolu kenarında, Kartaltepe mevkiinde yer alır. Anıt, 22 m heykel, 18 m kaidesiyle toplam 40 m yüksekliğinde inşa edilmiş ve 6 Ağustos 2008 tarihinde açılmıştır. Kartaltepe mevkiinde yer alan Mehmetçik Anıtı ve yakında tamamlanacak olan Panoramik Müze, Duatepe mevkiine yapılacak olan müze ile Polatlı ve Malıköy'deki tarihi istasyon binası yenileme çalışmaları tamamlandığında, mevcut anıt ve müzelerle birlikte Türkiye, Polatlı ilçesinde Sakarya Savaşı Tarihi Milli Parkı'na kavuşacak. Müze ve Anıt, Türk İstiklal Savaşı'nın önemli bir aşamasını oluşturan Sakarya Savaşı'nın kendine ait bölümünü genç kuşaklara anlatacak ve özgürlük ve bağımsızlığın önemini zihinlerde taze tutacak bir eser olarak tasarlanmıştır.

ANKARA EVLERİ

Kentin eski yerleşme bölgelerinde, özellikle de Kale içi bölgesinde görülen evlerdir. Sayılı örnekleri 17, 18 ve 19. yüzyıllardan kalmış olan Ankara Evleri daha çok ahşap ve kerpiçten yapılmış, çoğunlukla iki katlı yapılardır. Bu evlerin alt kat avlusunda hizmetlilerin odaları, birinci katta ev sahibinin oturduğu odalar bulunur. Genellikle evin dışında ve bir yanı açık merdivenden, “seyregah ya da sergah” denilen sütunlu, dört bir yanı açık, üstü kapalı bir taraçaya çıkılır. Odalar sokağa seyregah ve pencerelerle açılır. Konuk, toplantı ve yatak odaları ikinci katta yer alır.

Evlerin tavanlarında, tavan göbeklerinde, kapılarda ve diğer bölümlerinde geometrik, rumu ve hatai motifli süslemeler görülür. Günümüzde bazı evler turistik amaçlı olarak kullanılmaktadır.

AYAŞ EVLERİ

Vadi tabanındaki çarşı alanının çevresinde ve kuzeyde vadi yamaçlarında organik bir dokuda yoğunlaşan Ayaş evleri de mimari özellikleri açısından geleneksel Türk evlerinin tipik özelliklerini taşır. Genellikle iki katlı ve yarı kargir, yarı ahşap olan evlerin zemin katında ahır, kiler ve büyük evlerde hizmetkar odası gibi mekanlar bulunur. Asıl yaşama alanı olan üst katlarda sofa etrafına konumlanan iki veya üç odanın yanı sıra mutfak ve tuvalet-banyo gibi servis mekanları bulunur. Bütün mekanların üstü tavanla örtülüdür. Dış yapıda balkon biçiminde çeşitli türde çıkmalılar ve ahşap kafesli pencereler görülür.

GÜDÜL EVLERİ

Güdül ilçesinin kent merkezinde belirlenen kentsel sit alanında günümüze değin ayakta kalan bu tarihi evler de geleneksel Türk evlerinin özelliklerini taşımaktadır.

BEYPAZARI EVLERİ

Beypazarı'nın dik yamaçlar ve vadilere kurulmuş olan eski kesimi, çarşı ve geleneksel konutlardan oluşan karakteristik dokusuyla, doğal manzara özellikleriyle tarihi ve görsel zenginliği olan bir yerleşimdir. 100 yıllık geçmişi olan evler, Osmanlı ve geleneksel Türk evlerinin tipik özelliklerini taşır. Cumbalı veya üstünde "kuşkana" olarak adlandırılan bir çatı katı olan iki veya üç katlı yapılardır. Temel duvarları taş, üst kısımları ahşaptan yapılmış, dıştan sıvalı evler kiremit çatıyla örtülüdür. Yapıların zemin katı hizmetkar bölümü, kiler gibi mekanlardan oluşur. Üst katlarda dikdörtgen veya kare planlı sofa etrafında odalar, mutfak ve banyo yer alır.

PEMBE KÖŞK

İsmet İnönü'nün 1927 yılında satın aldığı Çankaya'daki bağ evi (Pembe Köşk) ilk yerleşim düzeninde korunmuş olup, günümüzde yaşayan bir Müze-Ev olarak varlığını sürdürmekte, konferans ve sergilere ev sahipliği yapmaktadır. İkinci Cumhurbaşkanımız İsmet İnönü ömrünün 48 yılını bu evde geçirmiştir. 1925 yılında ailesi ile bu eve taşınmış ve 1973 yılındaki ölümüne kadar Pembe Köşk'te yaşamıştır.

Ankara'nın en eski evlerinden biri olan Pembe Köşk, Ankara başkent olduktan sonra sosyal ve kültürel hayatımızdaki "ilk etkinliklerin" birçoğuna ev sahipliği yapmıştır. Atatürk'ün başkanlığını yaptığı toplantılar ve devrin pek çok çalışması burada yapılmıştır. 22 Şubat 1927 tarihinde Ankara'nın ilk balosu bu mekanda düzenlenmiş, ilk konserler burada verilmiş, ilk sergiler, ilk ilmi toplantılar, satranç, bilardo ve at binme yarışmalarının programları bu mekanda gerçekleştirilmiştir. Pembe Köşk'te İnönü'nün Kurtuluş Savaşı'na ait madalyaları, Atatürk ve diğer arkadaşları ile çekilmiş fotoğraflar, top maketleri, sahra dürbünü, kılıçlar, silahlar, uniformalar, satranç masası, İnönü'nün kullandığı çeşitli eşyalar, kendisine verilen armağanlar sergilenmektedir. Pembe Köşk'ün karşısında yer alan İnönü Parkı'na, heykeltıraş Mine Sunar'a yaptırılan 4,5 m boyunda ve 3 ton ağırlığındaki İnönü heykeli dikilmiştir. Köşk'ün üst yanındaki ağaçlık alana ise küçük bir amfi tiyatro ile İsmet ve Mevhibe İnönü'nün birlikte oldukları bir heykel yerleştirilmiştir.

BEYNAM ATATÜRK EVİ

Bala ilçesi Beynam köyü sınırları içinde yer alan iki katlı ev Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı tarafından onarılmış ve 26 Aralık 2005 tarihinde ziyarete açılmıştır. Gazi Mustafa Kemal ve arkadaşları Milli Mücadeleyi başlatmak üzere Samsun'dan yola çıkıp Anadolu'yu dolaştıktan sonra Ankara'ya gelirken 26 Aralık 1919 tarihinde fırtınaya yakalanırlar. Heyet, Mustafa Kemal Atatürk, Rauf Orbay, Dr. Refik Saydam, Mazhar Müfit Kansu, Hüsrev Gerece, Hakkı Behiç Bayıç, Bedri Bey, Ahmet Rüstem Bey, Cevat Abbas Gürer, Muzaffer Kılıç ve üç şoför olmak üzere 13 kişiden oluşmaktadır. Beynam köyü muhtarı Veli Çavuş ve köylüler Mustafa Kemal ve arkadaşlarını bu evde misafir ederler. Kolayca tahmin edilebileceği gibi, Milli Mücadele, sondan bir önceki bu durağa çok şey borçludur. Atatürk de bu vefakarlık örneğine, ilk meclis seçimlerinde adaylığını Bala ilçesinde koyarak, karşılık verir. Ankara'nın kültürel mirasına katkı sağlayan başka yapılara bakacak olursak M.Ö. 2. Yüzyılda Roma döneminden inşa edilen Ankara Kalesi şehrin önemli mimari yapıları arasındadır. Yine Roma dönemine ait Roma Hamamı da şehrin önemli simgelerindedir. Osmanlı döneminde inşa edilen Hacı Bayram Cami önemli dini yapılardan biridir. Türk kültürünü ve tarihini tanımak için Etnografya müzesi, cumhuriyet dönemi ve Atatürk'ün eşyalarının sergilendiği Anıtkabir müzesi de yine Ankara'nın tarihteki önemini arttırmaktadır.

EL SANATLARI

Ankara'nın geleneksel el sanatlarının geliştiği bölgelerin arasında en önemlilerinden biri Beypazarı'dır. El işlemeciliği, dokumacılık, çini gibi alanlarda ünlüdür. Yine geleneksel evleriyle de bilinen Beypazarı'nda geleneksel Atölyelere de rastlamak mümkündür. Özellikle dokumacılık Beypazarı'nda önemli bir yere sahiptir. Dokumacıların çoğunun Derbencikli olduğu belirtilir. Bu dönem Beypazarı'nda toplam 30'a yakın dokuma tezgâhı bulunmaktadır. Dokumacılar muhtelif kalınlıkta pamuk ipliği, suni ipek, yün ipliği (kıl) vb. kullanır. Kıldan eni dar kumaşlar dokunur ve ondan da kışlık yelek ve şalvar dikilir. Pamuk ipliği ve floştan iş bürgüsü, aynalı bürgü, peştamal, don işlik, ince astarlık, kaput bezi, diril dok (erkek kumaşı), Derbencik alacası (gelin ve genç kızlar için elbiselik), gömleklik, işlik, şayaklık, gavlı, yolluk, kuşak ve hamam havlusu dokunur. Beypazarı ilçesinde günümüze kadar geleneksel olarak devam etmiş olan ipek el dokumacılığı, yörede sadece bürgü amacıyla yapılmıştır.

Ankara'nın bir diğer önemli merkezlerinden biri olan Hisar bölgesi olarak bilinen Kaleiçi de Osmanlı dönemine ait taş evleri ve sokaklarıyla ünlüdür. Burada tezhip, minyatür ve ebru gibi el sanatlarına dair atölyeler bulunmaktadır.

Çeyiz serme geleneğinde de hazırlanan danteller ve örgü örnekleri de Ankara'nın el sanatları içerisinde yer alır. Geleneksel el sanatlarının bir nesilden diğerine aktarılması ve yeni biçimlerde üretimi sosyo-kültürel ve ekonomik boyutları ile ele alındığında çeyiz geleneğinin, toplum hayatındaki etkisi daha iyi ortaya çıkmaktadır.

Ankara keçisinin yününden yapılan sof dokumaları da el sanatları bakımından önemli bir yere sahiptir. Tiftik yünün eğrilip iplik haline getirilmesi, sonra da iplikten sof denilen kumaşın dokunması, boyanması, cendereleme işinin yapılması kısacası "sofçuluk" Ankara ve çevresine ait, özgün bir sanat olmuştur. Evliya Çelebi'ye göre Ankara halkının işi sof ve muhayyerciliktir. 17. yüzyılda kesin bir bilgi olamamakla beraber sof imalatının Ankara'da hâlâ var olduğu, bununla birlikte belgelerde kuşakçılar ve tiftik boyacıları adıyla yine hammaddeye bağımlı iki ayrı esnaf grubunun 17. Yüzyılda varlık gösterdikleri gözlenmektedir.

El sanatları yönünden uzun geçmişi olan Beypazarı, bölgede özellikle gümüş telkâri işlemeciliği ile adını duyurmuştur. Eski kuyumcu ustaları çoğunlukla döküm, kabartma, savat, mine ve kakma tekniklerini kullanarak ürünler üretmiştir. Beypazarı geleneksel takıları günlük olarak, özel günlerde ve dekorasyon amacıyla kullanılmaktadır. Bu takılar özellikle özel günlerde giysileri tamamlayan en önemli unsurlar olmuştur. Geleneksel nişan ve kına

törenlerinde gelin kızın ve arkadaşlarının giyinmiş olduğu bindallıları süsleyen takılar, altın veya gümüş kuşak, tılsım, gremse, beşi bir yerde, incili takım ve baş takımıdır.

ANKARA’NIN GASTRONOMİSİ

Ankara, tarihi ve kültürel zenginliği kadar farklı bölgelerden gelen etkilerle şekillenmiş bir gastronomi mirasına sahiptir. Yerel lezzetlere baktığımızda Keşkek, Ankara Tavas, Şalgam, Armut Tatlısı, Dibek Kahvesi gibi tatlar ön plana çıkmaktadır. Bunlar Anadolu mutfağının zengin çeşitliliği ile Ankara’nın kendine özgü malzemeleri ve teknikleriyle birleşerek ortaya çıkan lezzetlerdir. Bazı yemeklerin yemeğin farklı tarihi ve anlamı da var. Örneğin; Höşmerim, özel günlerde (nişan, düğün, söz kesimi vb.), günlük uygulamalarda (yemeklerde tatlı olarak ve misafir ağırlamada) ve hediye olarak (kız tarafından damadagönderilme şeklinde) yapılan bir tatlıdır.

ANKARA’NIN HALK MÜZİĞİ VE BAĞLAMININ YERİ

Bağlama, Anadolu insanının kültürel birikimini, duygularını, düşüncelerini, yalın ve çarpıcı yönleri ile bünyesinde taşıyan temel bir halk sazıdır. Kökleri tarihin derinliklerine kadar uzanan ve binlerce yıllık bir oluşum süreci geçiren bu saz, en önemli değişim ve gelişimini çok çeşitli, bir o kadar da zengin kültürlerin iç içe yoğrulduğu Anadolu’da sağlamıştır. Ankara bağlama benzeri çalgıların Anadolu’da bulunan en eski örnekleri ise MÖ 1680-1375 tarihleri arası Eski Hitit dönemine ait.

Geç Hitit dönemine ait çeşitli kabartma taş levhalar üzerinde de bu tip çalgılar bulunmakta. Bizans döneminde, 5. yüzyıla ait mozaikler üzerinde “pandura” adı verilen üç telli ve perdesiz örneklere rastlanmaktadır. Bu mozaikler, Selçukluların Anadolu’ya gelişinden önce de bu tür çalgıların Anadolu’da kullanılmakta olduğunun bir göstergesidir. Sanat açısından bakıldığında Anadolu’nun pek çok yerinde olduğu gibi Ankara’da da ferfene geleneği vardır. Ferfenenin kelime manası “aydınlatma, aydınlanma”dır. Herfene, Arapça “meslektaş, sanat arkadaşı, teklifsiz dost” anlamına gelen “harif” kelimesi ile Farsça “ane” takısının birleşmesi şeklinde oluşmuş bir kelimedir. Ferfene, herfenenin Ankara dilinde aldığı biçimdir ve eski Ankara’da, büyük konaklarda uygulanan bir geleneğe verilen isimdir. Fakir ile zengin, zade ile avamın, makam sahibi ile sade vatandaşın aynı sofrada, her türlü masrafa eşit miktarda katıldığı bir yemek geleneği olan ferfene, sohbet, muhabbet, saz, söz ve oyunların yer aldığı bir birlikteliktir.

AHİLİK VE AHİLİKTEN GELEN SEĞMENLİK GELENEĞİ

Ortaya çıkış tarihi tam olarak tespit edilemeyen seğmenlik geleneği ile ilgili olarak kimi araştırmacılar, bu geleneğin Orta Asya'ya kadar uzanan bir Türk geleneği olduğunu düşünmekte. Ancak temel şekillenişinde ahilik geleneğinin, kent, kasaba ve köylerin olası saldırılardan korunmasının ve yerleşim birimlerinde bir iç düzen sağlama amacının etkisi büyüktür. Ahilik, 13. Yüzyılda Moğolların baskısından kaçarak Anadolu'ya yerleşen, zanaat ve meslek sahibi kişilerin temelini attıkları, eski bir gelenektir. Bir tür esnaf-zanaatkâr dayanışması gibi görünse de döneminin ve bölgenin siyasi karmaşası ve en başta da Moğol tehlikesi nedeniyle düzenli bir yapılanma haline gelmiştir. Bunun yanı sıra Anadolu'da hem doğudan hem batıdan taş üstünde taş bırakmayan, peş peşe işgallerin yaşanması nedeniyle kentleri korumak üzere savunma ve içeride de düzeni sağlama amacıyla, düzenli ve kontrollü bir yapılanma kurulmuştur.

Anadolu kentlerinde üretime ve ticarete bir düzen getirmeyi amaçlayan ahilik kurumu bu amaçla, meslek içi disiplin ve düzen ile küçük yaştan itibaren zanaatın ve esnaflığın öğretilmesini hedeflemiştir. Bu kurum, dönemin ve bölgenin siyasi karmaşası ve en başta da Moğol tehlikesi nedeniyle düzenli ve kontrollü bir yapılanma hâline gelmiştir. Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında, özellikle Ankara şehrinde ciddi bir hâkimiyet sağlayan ve hatta bağımsız bir "Ankara Ahiler Devleti" kurdukları bilinen ahiler paylaşım, yardımlaşma, toplumsal katılım ve iyi ahlak gibi sosyal prensipleri de benimsemiştir.

Günümüzde, seğmenlik geleneği içinde sürdürülmeye çabalanan özelliklerin büyük bölümü ahiliğin sosyal ve ahlaki prensipleriyle paralellik göstermektedir. Bunlar mert olmak, özü sözü bir olmak, nefesine hâkim olmak, yasaklardan sakınmak, iyi huylu, konuksever, paylaşımcı ve cömert olmak, hile yapmamak, yalan söylememek, iftira ve dedikodudan sakınmak, aleyhte konuşmamak, haksızlığa karşı koymak ve ağırbaşlı olmaktır. Özetle seğmenliğin bir iç düzen kadar bir dış korumayı da gerektiren bu sistem içinden, esnafların ve gerektiğinde bölgenin korunması amacıyla çıktığı düşünülmektedir.

Ahiler içinde yer alan yiğitler sınıfı veya yiğit alayı ve bunun yanı sıra esnaflar arasındaki anlaşmazlığı halleden, gerekirse hakemlik yapan yiğit başı ile günümüzde seğmenler için kullanılan seğmen alayı ve seğmen başı adlandırmalarıyla benzerlik göstermektedir. Bunun yanı sıra "ahi" kelimesi "eli açık, cömert, yiğit" anlamındaki eski Türkçe "akı" kelimesinden dönüştüğünü belirtmiştir. Ahilik bir esnaf ve zanaatkâr teşkilatı diğer bir deyişle

Araştırmacılara göre yiğitlik statüsünün, ahiliğin bu koluyla ilişkili olması ihtimali güçlüdür. Yine çeşitli araştırmacıların “seğmen” kelimesinin kökeni olarak “Genellikle atlı olarak savaşa katılan asker” anlamıyla birlikte . Günümüz Ankara’sında da seğmen, “efe, yiğit ruhlu ve atlı” anlamında kullanılmaktadır. Dolayısıyla seğmenlik geleneğinin daha önceki varlığı belirsiz olsa da, ahiler döneminde bugünkü haline benzer olarak düzenlenmesi ihtimali yüksektir.

Seğmenler, geleneksel Ankara müziğini, teknoloji ve küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan kitle kültürünün yıpratıcı etkisinden korumaya çalışmış ve aralarında yetiştirdikleri gençlere de bunu aktarmışlardır. Bu özellikleri onların, sosyal değerler kadar dans ve müzik gibi geleneksel öğeleri de gelecek nesillere aktarmakla yükümlü olduklarını göstermektedir. Seğmenlik geleneği, kendi çerçevesinde sosyal ilişkileri düzenlediği, kendi icra ettikleri oyun ve müzik sanatını sürdürdüğü, bu gelenek bağlamında diğer sanatları desteklediği gibi özellikle Ankaralıların konuştukları yerel Türkçe’ye kendi kelimeleriyle katkıda bulunur. Kuşak sarmak, kefiye çekmek, hamayıl çekmek, silah kuşanmak, şal çekmek ve potur ya da günümüzdeki en uygun tanımıyla pantolon anlamına gelen zıvga, bunlara örnek olarak verilebilir.

Son olarak Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunda hayati bir süreç olan Kurtuluş Savaşı’nın Ankara’dan başlatılması sırasında seğmenlerin son derece önem taşıyan yerinden bahsetmek gerekir. Mustafa Kemal, 27 Aralık 1919’da Ankara’ya geldiğinde 3 bin atlı ve 7 yüz yaya seğmenden oluşan “seğmen alayı” ile karşılanmış ve Ankaralıların bağımsızlık mücadelesine kayıtsız şartsız verdiği destek seğmenler tarafından kendisine bildirilmiştir. Bu önemli desteği veren seğmenler, gerek bugünün anısına 27 Aralık günü yapılan törenlerde, gerekse Kurtuluş Savaşı’na ilişkin Ankara ve çevresinde yapılan kutlamalarda geleneksel kıyafetlerini giyerek oyunları ve müzikleri ile gösteriler yapmaktadır. Dolayısıyla seğmenlik, Türkiye’nin kurtuluş ve kuruluşunu da sembolize etme yükümlülüğündedir. Bu konuları, seğmenlerin Ankara ile olan bölgesel bağını da kuvvetlendirmiştir.

Ankara denilince ilk akla gelen oyun havaları ve Seğmenleridir. Yöresel oyun havaları, türküler, zeybekler Ankara’nın kültürel yapısını oluşturan en önemli etkenlerdir. Doğu ve Batı Anadolu’yu birbirine bağlayan yollar üzerindeki Ankara, doğal olarak bir kültürel etkileşim merkezidir. Selçuklu ve Osmanlı döneminde ahilik merkezi olması yönüyle de tam bir kültür şehridir. Efsaneleri, türkülerini, oyun havaları, ninnileri, ağıtları ve manileriyle Ankara kültürel açıdan oldukça zengindir. Aynı zamanda eğitime verilen önemle birlikte okuma yazma oranı en yüksek illerden biridir (Erdoğan, 2008: 26).

TÜRKÜNÜN TANIMI

Araştırmacılar tarafından türkü terimi hakkında günümüze kadar pek çok tanım yapılmıştır. Türkü ile ilgili bugüne kadar yapılan tanımların ve görüşlerin bir kısmı şu şekildedir: Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan Türkçe Sözlük'te "Hece ölçüsüyle yazılmış ve halk ezgileriyle bestelenmiş manzume" olarak tanımlanmıştır. (Sâmi, 1989: 400; Türkçe Sözlük, 2011: 2402). İlk defa türkü terimini Ali Şir Nevâyî, Mîzânu'l-Evzân'da kullanmış ve şöyle bir açıklama getirmiştir: "O haddinden fazla beğenilen ve ruha ferahlık veren zevk u safaya düşkün kimselere faydalı ve meclisleri süsleyici bir şarkı türüdür. Şöyle ki bu türü güzel söyleyen kimseleri sultanlar himaye eder, Türkî-gûy lakabı ile meşhurdurlar. Bu da Remeli müsemmen-i mahzûf vezninde tertip edilir." (Bekki, 2004: 25). Türkü teriminin kökeni üzerinde görüş bildiren araştırmacılar; terimin, "Türk" sözcüğüne Arapça "î" ilgi ekinin getirilmesiyle oluşturulan "Türkî" (Türk'e has, Türk'e özgü) sözcüğünün halk ağzında "Türkü" şekline dönüştüğü konusunda birleşmişlerdir. Özkul Çobanoğlu ise türküyü etimolojik olarak "Bugün 'türkü' olarak söyleyip yazdığımız bu kelime, yaygın olarak bilindiği gibi, eski cönk ve mecmualarda 'türkiy' şeklinde dar ünlüyle söylenmekte ve yazılmaktadır. Bizim kanaatimize göre 'türkiy'in daha önceki formu 'Türk ezgileri' veya 'havaları' anlamında 'türk küy' olmalıdır. Ancak arka arkaya gelen 'kk' sesleri 'y' sesinin daraltıcı tesirleriyle bitişerek 'önce türkiy'e, daha sonra da 'türki'ye dönüşmüştür." şeklinde açıklamıştır (2010: 47). Cem Dilçin "Türkü, türlü ezgilerle söylenen, bir anonim halk şiiri nazım biçimidir. Söyleyeni belli, kişisel halk şiiri biçimleri arasına giren türküler de vardır. Türkü, her iki bölüğe de girebildiğinden halk edebiyatının en zengin alanıdır." ifadelerini kullanarak türküyü tanımlar (2004: 289). Salahaddin Bekki, Baş Yastıkta Göz Yolda Sivas Türküleri adlı eserinde türküyü şu şekilde tanımlamaktadır: "Diğer halk şiiri türlerinden ezgisi ile ayrılan, millî nazım ölçüsü hece ile vücuda getirilen, bentlerdeki dize sayısı iki ilâ dört arasında, bağlantılarındaki dize sayısı genellikle bir ilâ beş ve daha çok sayıda olabilen, halkın durum, fikir ve 9 hissiyatını tüm yönleriyle işleyen Türklere mahsus anonim ürünlere türkü denir." (2004: 26-27). Şükrü Elçin türküden şöyle bahseder: "Türküler, umumiyetle herkesin anlayabileceği ortak, sade ve tabii bir dille, hece vezni ile söylenmekte veya yazılmaktadır." (1981: 189). Hikmet Dizdaroğlu türküden bahsederken şunları dile getirmiştir: "Türkü'ler, kişisel ya da toplumsal bir olayla ilgilidir.

Deprem, ölüm, kıtlık, kahramanlık, sevgi, ayrılık gibi nedenler, türkünün çıkışını etkiler. Toplumun olaylar karşısındaki tepkisi türkülerde yansır. Öteki halk şiir türlerinin –bir ölçüde destan'lar ayrı tutulursa- bireysel niteliğine karşılık, türkü'lerde toplumsal yan ağır basar:

Halkın sevgisi, nefreti, acısı, tutkusu, her şeyi türkülerde yankısını bulur.” demiştir (1969: 104). Pertev Naili Boratav türküyü, “Türkiye’nin sözlü geleneğinde bir ezgi ile söylenen halk şiirlerinin her çeşidini göstermek için en çok kullanılan ad türküdür. Türkü; düzenleyicisi bilinmeyen, halkın sözlü geleneğinde oluşup gelişen, çağdan çağa ve yerden yere içeriğinde olsun, biçiminde olsun değişikliklere, (zenginleşmelere, bozulmalara, kırılmalara) uğrayabilen ve her zaman bir ezgiyle koşulmuş olarak söylenen şiirlerdir.” şeklinde açıklar (1992: 150).

Ali Yakıcı’nın tanımı şu şekildedir: “Duygu, düşünce, hayal ve birey ya da toplum olarak doğumdan ölüme kadar yaşanan, insan ve toplumda iz bırakan bütün olayları dile getiren, sevinçli ya da üzüntülü zamanlardaki coşku ve heyecanı yansıtan, kaynakları genellikle ozan, türkü yakıcı ve söyleyicisi kişilerden oluşan, hangi edebiyat şubesine ait ya da hangi biçim ve türde ortaya çıkmış olursa olsun halka mal edilerek anonimleşen, şölende, düğünde, toplantıda ve her türlü icra ortamında dillerden düşürülmeyen, icrası, icra ortamı ve konusuna göre kendine has bir ezgiyle söylenen manzum ürünlere türkü denir.” (2007: 44). M. Fuad Köprülü, “Türklere mahsus bir besteye söylenen ve diğer halk şiiri türünden ezgisi ile ayrılan halk şarkıları” biçiminde türkü kavramına açıklık getirmiştir (1976: 246). Cahit Öztelli, Evlerinin Önü adlı eserinde türkü terimiyle ilgili olarak “Halk edebiyatı içinde toplumun iç âlemini yaşatan, beşikten mezara dek bütün yaşantısını kapsayan en dikkate değer sanat verisi türkülerdir.” ifadesini kullanır (1972: 10). 10 Ahmet Talat Onay türkü için şunları der: “Türklere mahsus lahn ile söylenen şarkılardır. Şekilden ziyade lahne, besteye benzer.(...) Her bendin mısraları, nakaratları, şekilleri ne olursa olsun türküler ancak nağmeleriyle tefrik, en bariz vasıflarına izafetle tevsim olunurlar.”(1996: 63). Doğan Kaya, Anonim Halk Şiiri adlı kitabında türkü tanımını “Halkın ruh halini, derdini, neşesini, zevkini, dünya görüşünü, inancını, karşılaştığı olayları yansıtan; hece ölçüsüyle ve bir veya dört mısralı bentlere çoğu defa bağlantıların getirilmesiyle, söylenen; manzum ve ezgili anonim ürünlere türkü denir.” olarak yapar (2014: 174). Yukarıda pek çok Türk araştırmacının türkü ile ilgili görüşlerini verdik. Bu tanımlara ek olarak yabancı araştırmacıların türkü tanımlarını aşağıda sıralayacağız. Ignacz Kunos, Türk Halk Edebiyatı adlı eserinde, “Türkünün en çok sekizli, on birli ölçülerle söylenen saz şiiri” olduğunu ifade eder. Bununla birlikte çoğu türkünün anonim halk edebiyatında yer aldığını, türkülerde aşk, güzellik, tabiat, gençlik ve acıklı konuların işlendiğini, türkülerin ağızlardan dolaşarak şekil değişikliğine uğradığını belirtir (1978: 158). Herbert Jansky ise türküyü şu şekilde tanımlamaktadır: “Büyük tarihi hadiseler karşısında halk kitlesinin sevinçlerini veya ümitsizliklerini; büyük şahsiyetler hakkındaki saygılarını veya nefretlerini; gençler arasında geçen hazin aşk hikâyelerini, milli hece veznini ölçü alan ve

kalpleri fetheden mısralarla, derin bir muhteva içinde dile getiren edebi, aynı zamanda musiki bakımından ehemmiyete haiz olan bu kendine öz bestelerle söyleyen; dar manayla ise tarihi bir vesika mahiyeti gösteren Türk halk şiirinin en eski türlerinden biri[dir].” (Jansky, 1977: 57-58; Bekki, 2004:’den). Türkü, toplumun özünü değerlerini en iyi anlatan nazım türlerindedir. Geçmişten günümüze kadar tarihsel süreç içerisinde, Türk toplumunu yansıtan türküler, gücünü halkın ilgi ve sevgisinden alarak gelişmiş, Anadolu insanının deneyimleri ile bütünleşerek günümüze en yalın ve en temiz şekli ile ulaşmıştır. Türkülerin bu şekilde geçmişten geleceğe aktarılması ve günümüzde üretilmeye devam edilmesi geleneğin yaşatıldığına göstergesidir. İnsanın ruhuna iyi gelen türküler, adeta dertleri, kederleri ve sıkıntıları alıp götürmüştür. Geçmişte yaşanmış bir durum türkülerin yakılmasına sebep olmuş ancak günümüzde yaşanan duygulara da eşlik edebilme yönü türkülerin zamansız eserler olmasını sağlamıştır. Ankara, halk müziği ve halk oyunları (misket, hüdayda) ile kendine özgü pek çok kültürel değere sahiptir. Bu değerler içerisinde türküler önemli bir yer tutar. Ahi diyarı olması ve Türkiye Cumhuriyeti’nin merkezinde bulunması nedeniyle tam bir kültür beşiğidir. Bizim de amacımız bu kültür içerisinde var olan türkülerini bir araya getirmektir.

Türküler toplumun hayata olan bakışını anlatan eşsiz bir kültür unsurudur. Halkın sevincini zevkini, eğlencesini, acısını anlatan türküler, özel bir ezgiyle söylenir. Özel bir ezgiyle söylenen bu türküler bireyin ya da toplumun günlük yaşantısından da izler taşır. Sosyal ve tarihi bir önem taşıyan türküler, nesilden nesile aktararak geçmişin kültürünü geleceğe taşımada mühim bir köprü görevi görür. Yaşanmış olayların yanı sıra toplumun yaşadığı yer ve hayat tarzı hakkında da bilgiler verir. Çalışmamızın konusu, geçmişten günümüze kadar olan tarihsel süreç içinde kazanmış olduğu köklü kültürel değerler bakımından oldukça zengin olan Ankara ilinin türkü söyleme geleneği ve geleneğin parçasını oluşturan türkülerdir.

Gördüğümüz gibi türküye dair pek çok bilim insanı tarafından tanım yapılmıştır. Biz de bu açıklamalar ışığında türküyü şöyle açıklayabiliriz: İnsanımızın iç dünyasını, derdini, tasasını, sevincini ve mutluluğunu coşkulu ve heyecanlı bir şekilde anlatan, zamanla anonimleşerek nesilden nesile aktarılan hece ölçüsüyle söylenen Türkçe şarkılara türkü denir.

TÜRKÜNÜN TARİHÇESİ VE OLUŞUMU

Türkülerin tarihine bakıldığında pek çok araştırmacı konuyla ilgili görüşlerini sunmuşlardır. Bu görüşlere dayanarak türkünün tarih sayfalarında adından söz ettirmesinin çok eski zamanlara dayandığı konusunda aynı fikirde olduklarını söyleyebiliriz. Bu 11 görüşlerden bazıları şöyledir: Türk'ün var olduğu günden bu yana türküler de vardır demek yanlış olmaz. Bu konuda Salahaddin Bekki, şunları dile getirmiştir: Türk Halk Musikisi'nin tarihi gelişimini ortaya koymak bir anlamda Türk şiirinin tarihi seyrinin izlerini sürmek demektir. Çok uzun bir tarihi geçmişe sahip olan Türk milletinin, en az tarihi kadar eski bir edebiyatı da vardır. Yazının bilinmediği çağlarda bu edebiyatın sözlü olduğu bir gerçektir. Türk efsane ve destanlarının çok sayıda olması da bunu ispatlamaktadır (2004: 27). Türk şiir sanatının ilk örneklerini şölenlerde, din ve eğlence eksenli toplantılarda, yağ ve sığır törenlerinde kam, şaman, bahşı, ozan ya da âşık ismi verilen din adamı, büyücü, şair vasıflarına sahip çok yönlü kişiler icra etmiştir. Köprülü bu dönemi şöyle açıklamıştır: “Türkler arasında, daha İslamiyet'in kabulünden önce, dini mahiyeti haiz musikiden başka, kutsilik hassasını bırakarak tamamen bedii bir mahiyet almış başka bir musiki mevcuttu; şairler ellerinde kopuzları ile dolaşarak, umumi içtimâlarda yahut hususi toplanmalarda eski kahramanların menkıbelerini terennüm ederler; Oğuz Han efsanelerini söyler yahut yeni hadiseler hakkında yeni türküler bağlarlardı. Eski Uygur metinlerinde bu terennümlere yır denildiğini görüyoruz ki, Abdü'l Kâdir Merâği'nin Ir dediği ve bugün birçok Türk lehçelerinde cır şeklinde ve chant karşılığı olarak kullanılan kelime budur; bizdeki ırlamak mastarının da esası budur. Türkler arasında asırlardan beri devam eden ölenklere, yani düğün merasiminde söylenen türkülere gelince, bunların mahiyeti ve tamamıyla halka mahsus bulunduğu düşünülürse, herhalde başlangıcını bilemediğimiz eski bir maziden beri devam ettiği eski devirlerde âdeta izdivaç merasiminin levazımından sayıldığı anlaşılır; gerek eski bir izdivaç ilahisi kalıntısı olan bu ölenkler, gerek yağ ayininde terennüm edilen sagular, önceleri, dinisihirbazâne mahiyeti haiz Baksılar, Kamlar tarafından icra edilirken, İslâmiyetin Türkler arasında yerleşmesinden sonra, pek tabii olarak daha ziyade kadınlara intikal etmiştir.” (2004: 115-116). Türkülerin ortaya çıkışı Türk tarihinde uzunca bir kültürel ve tarihsel sürece dayanır. Reşit Rahmeti Arat, Eski Türk Şiiri adlı kitabında yazdığı eski Türk şiirinde kullanılan şiir sanatı ile ilgili kavramları şu şekilde sıralamıştır: “1. “Koşuk: Bugün elde mevcut mahdut malzemeye göre, nazım, manzûme, manzûm parça ve şiir mefhumunun ifâdesi için, daha çok koşuk (koş-u-k) tabirinin kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır. M. Fuad Köprülü ise koşuk ile koşmayı eş tutarak koşuğu şiir, recz, kaside manâlarında kullanılan bir 12 kelime olarak değerlendirir. L. Sami Akalın ise koşuğ'u İslâmlıktan önceki Türk şiirinin yiğitlik, aşk

ve tabiat temaları üzerine söylenmiş şiirlerin genel adıolarak tanımlamaktadır. 2. Kojan: Altay Türkçesi'nde kojon olarak geçen kelime, şarkı, türkü anlamına gelmektedir. 3. Koşma: Manâ bakımından koşuğ'un müteradifi olarak kabul edilebilen koşma nispeten yeni bir şekil olup, cüz'i değişiklikler ile bugünkü şivelerde yer almaktadır. Oyun havası, oyun türküsü; nazmetme ve nazım manâlarına gelmektedir. 4. Taşkut: Bu tâbir de, koşuk gibi, ayrı bir neviden ziyade, umumî olarak şiir, nazım, beyit, manzûme manalarına gelmektedir. 5. Takmak: Takşut ile aynı kökten geldiğini düşünebileceğimiz takmak tabiri bugünkü şivelerde bulmaca, atalar sözü, türkü, şaka, nükte, türkü yarışı, şaka türküsü, masal manalarında kullanılmaktadır. 6. Ir, Yır: Bu tâbirin bugüne kadar muhafaza edilmiş olan her iki manâsı da "koşma, türkü düzmek, manzume yapılmak, şiir düzülme" anlamına gelir. 7. Küg: Nazım, şiir, türkü, ır vb. gibi manâlara gelmektedir. Divanü Lûgati-t Türk'te köğ olarak geçen kelime aruzu, ırın ölçüsü, ırlamakta sesin yükselipçalışı olarak izah edilir. 8. Şlok: Sanskritçe Sloka'dan gelen bu kelime, methiye manzûmesi, manzûm, anlamına gelmektedir. 9. Padak: Şiir, bir şiirin (dörtlüğün) dörtte biri, dize. 10. Kavi: Daha çok üslûp ile ilgili görünen bu tabire A. Von Gabain: Epos; Kunststepos, Kunstdichtung=şiir demektir. Nesir dilinden farklı olan bu üslûp, şiir olmamakla beraber, nazımın bazı hususiyetlerini içine almaktadır. Dizdaroğlu, buna Dede Korkut'taki soylama kısımlarını örnek göstererek düz yazıyla nazım arası bir anlatım biçimi açıklamasını getirmektedir.

11. Baş-Başık: Sogdca Mani metinlerinde başa, bâbâh, bâşik, paşik şeklinde geçen kelime ilahî manâsına gelmektedir" (1991: XI-XX). Şiir ve şiir sanatına ilişkin yukarıda sıralanan deyim ve kavramlar içinde koşuk bir 13 tür bildirmekte, diğerleri açık seçik bir türü ifade etmemektedir. Yeni bilgilerin ortaya çıkmasıyla, İslam öncesi Türk şiirinin bu çetin meselesi halledilebilecektir (Bekki, 2004: 30). Dizdaroğlu, en eski türkü metni hakkında şunları söylemiştir: "Anadolu Türk edebiyatında, en eski türkü örnekleri on altıncı yüzyıldan öteye çıkmamıştır. Biçim bakımından türkü olan ilk metni, Öksüz Dede vermiştir. Bentleri üçlük, kavuştakları iki dizeli olan bu parça hece ölçüsünün sekizli kalıbıdır." (1969: 104). Mehmet Özbek ise türkülerin halkın sosyal yaşamıyla ilişkili olduğunu söyleyerek türküyü şu şekilde dile getirmiştir: "Türküler başlangıçta bir olay üzerine yakılırlar. Bu olaylar bütün milleti ilgilendirecek kadar büyük nitelikler taşıyabileceği gibi, dar çevrelerde meydana gelen cinsten de olabilir. Aşk, gurbet, ölüm, seferberlik, tabii afetler, oymak kavgaları, eşkıya baskınları, bir kalenin düşmesi, bir vatan parçasının elden çıkması gibi sosyal olaylarla; sevda, tâlihe kızma, şahsa küsme gibi duygular türkülerin doğuş şartlarını hazırlayan sebeplerin başında gelir." (1994: 63-64). Türkülerin doğuşu ile ilgili görüşlerden en son olarak Salahaddin Bekki'nin

açıklamalarına yer vermek istiyoruz: “Her ne kadar adları bilinen ilk âşıklar 16. yüzyılda ortaya çıkmış gibi görünseler de kendilerine gelinceye kadar koşuk’lardan Dîvân’daki şiirlere, onlardan Yunus Emre’ye geçen uzun zaman diliminde millî vezin ve şekiller hemen hemen oturmuştur.

Çağlar öncesinden başlayıp günden güne gelişerek devam eden halk şiirimiz 17. yüzyılda Karacaoğlan ile zirveye ulaşmış, Cumhuriyet devrinde Âşık Veysel Şatıroğlu, Ali İzzet Özkan gibi sanatkârlar yetiştirmeyi başarmıştır. Şurası muhakkak ki çağın gereklerine göre kendini yenileyip geliştiren âşıklarımızın eserleri daha uzun süre yaşayacaktır.” (2004: 34). Kısacası türkülerı yakanlar belli olsa da zamanla halkın ortak malı haline gelirler. Çünkü insanımızın her hali acı tatlı tüm olayları türkülerimizde vardır. Bizlere düşen atalarımızdan gelen bu kültürü gelecek nesillere taşıyabilmek ve nesilden nesile 14 aktarabilmektir. Kaynaklarda yer alan bilgilerden yola çıkarak türkülerin doğuşu ve oluşumunu Türk milletinin varlığıyla ilişkilendirebiliriz. Bu bakımdan Türk milleti var olduğu sürece türküler de var olmaya devam edecektir.

ANKARA TÜRKÜLERİ ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Ankara’da yapılan ilk derlemelerin 1928 yılında İstanbul Belediye Konservatuvarı derleme ekibince (Y. Ziya Demircioğlu, Ekrem Besim, Muhittin Sadak, Ferruh Arsunar) yapılmaya başlandığı görülmüştür. 1945 yılında ise Ankara Devlet Konservatuvarı derleme ekibince (Muzaffer Sarısözen, Halil Bedi Yönetken, Rıza Yetişen) 232 ezgi derlenmiştir. Bu derlemeler TRT Repertuvarına alınarak TRT kanalları aracılığıyla yurda yayılmıştır (Tan-Turhan, 2000: 9). Ankara Devlet Konservatuvarının 1945 yılında yaptığı derlemeler sonucunda pek çok kaynak kişiden metin derlenmiştir. Bu kaynak kişiler şunlardır: Çubuklu Ahmet Korkmaz, Kızılcahamamlı Ali Osman Dökük, Osman Gençtürk (Genç Osman), Yağcıoğlu Fehmi Efe, Haymanalı Sadık Güler, Şereflikoçhisarlı Veli Öztürk, Bâlalı Mustafa Coşan, Beypazarlı Ömer Köse, Ayşe Tokyol ve Hüseyin Serin, Nallıhanlı Nadir Uysal, Mehmet Saygı, Ayaşlı Fatma Yıldız, Keskinli Salman Coker, Hacı Taşan, Mazlum Doğan, Kalecikli Kamil Coşan, Dursun Çayır. Halk edebiyatçısı Mehmet Tuğrul tarafından Kızılcahamam yolu üzerindeki Örencik ve Ahi köylerinde yapılan çalışmalar sonucunda 99 türkü kayda geçirilmiştir. Bu 99 türkünün içinde Çorumlu, Bayburtlu ve Yozgatlılardan, çingenelerden, köçeklerden, asker ocağından öğrenildiği belirtilen 16 kadar da türkü bulunmaktadır (Tuğrul, 1945). Araştırmacı Hamit Zübeyir Koşay "Ankara Budun Bilgisi" (1935) adlı kitabında 15 kadar Ankara türküsünün sözlerini, bazılarının yakılış öykülerini, türkülerin ve halk oyunlarının

Ankara halk kültürü içindeki yerini yazmıştır. Mahmut Ragıp Kösemihal (Gazimihal) ve Hulusi Suphi Karsel'in birlikte yazdıkları Ankara Bölgesi Musiki Folkloru adlı kitapçıkta Ankara halk müziği, oyunları ve çalgıları konusunda ilk derli toplu bilgiler yer almaktadır (Kösemihal-Karsel, 1939). Şeref Erdoğan, Ankaram adlı kitabında Ankara halk oyunları ve halk müziğine geniş yer vermiş (Erdoğan, 1965: 256-322) birçok yazar tarafından bu bilgiler tekrarlanmıştır. Elinde 300 kadar Ankara türküsü bulunduğunu belirten Erdoğan'nun 15 Hüdayda türküsünün doğuş öyküsünden yola çıkarak yazdığı Hüdayda isimli romanı da bulunmaktadır (Erdoğan, 1970). Şerif Baykurt, Türk Halk Oyunları adlı kitabında Ankara'ya ait 34 halk oyunundan söz etmiştir (Baykurt, 1965: 31). Tarih yazarı Enver Behnan Şapolyo, Atatürk ve Seymen Alayı (1971) kitabında seymenlerin geleneklerinden söz ederek, Atatürk'ü 27 Aralık 1919'da nasıl karşıladıklarını anlatmıştır. Halk Müziği araştırmacısı Murat Karabulut, "Ankara Çubuk Köşürelilik Köyünde Halk Müziği Çalışması" adlı raporunda "Taze Açmış Güle Benzer" türküsüyle Yozgat'ın "Taş Dönmüyor Dönmüyor" türküsünün çeşitlemesinin notalarına yer vermiştir. Araştırmacı Salih Turhan'ın Anadolu Türküleri ve Ezgileri adlı kitabında Ankara'ya ait beş türkünün notası bulunmaktadır (Turhan, 1992).

Halk Müziği ses sanatçısı Necla Engin, 1996 yılında on iki Ankara türküsünün yer aldığı "Ankara İlçelerinden Derlenmiş Türkülerin Müzik Yönünden İncelenmesi" isimli bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Ankara'nın başkent oluşunun 70. yıldönümü dolayısıyla Türkiye İş Bankası Genel Müdürlüğü'nün yayımladığı "Kültür ve Sanat" dergisinin 19.sayısını "Ankara Özel Sayısı" olarak bastırmıştır. Bu sayıda halkbilimci Hayrettin İvgin "Ankara Oyunları ve Türküleri" başlıklı makalede türkülerini sınıflandırarak okuyucuya sunmuştur (İvgin, 1993: 36-40). İvgin ayrıca "Kızılcahamam-Çamlıdere Bölgesinde Halk Edebiyatı" adlı bildirisinde TRT Repertuarına girmiş yedi Kızılcahamam türküsünden söz etmiştir (İvgin, 1997: 126-132). ODTÜ Türk Halkbilimi Topluluğu'nun birincilik ödülü kazanan Ankara Yöresi Halkbilim Araştırması adlı kitabında ilin halk oyunları ve müziği konusunda geniş bilgi verilmiştir. Alan araştırmasıyla derlenmiş bilgilerin yer aldığı kitapta TRT Repertuarında bulunan elli sekiz metnin notası bulunmaktadır (ODTÜ THBT,1997). Nurettin Demir "Ankara Türküleri ve Ağızları" isimli makalesinde türkülerin folklorik unsurlarına yer vererek türkülerde geçen kelimeleri inceleyerek ağız özelliklerinden bahsetmiştir. Ulusal Tez Merkezi'nde Ankara Türküleri üzerine yapılmış müzikal yönden iki inceleme bulunmaktadır. "TRT Repertuarında Bulunan Beş Ankara Türküsünün 16 Günümüzdeki İcrasal Değişikleri" isimli yüksek lisans tezi Haliç Üniversitesi'nden Erdal Şahin tarafından 2014 yılında, "TRT Repertuarında Bulunan Ankara Türkülerinin İncelenmesi Suretiyle Ankara Türkülerinin Günümüz İcrasına

Eleştirel Bir Bakış" isimli yüksek lisan tezi Gazi Üniversitesi'nden Ayşen Biten Aslan tarafından 2018 yılında hazırlanmıştır.

ANKARA TÜRKÜLERİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Ankara türkülerinde yöreye ait bazı söyleyişler, ses değişimleri ve kelimeler vardır. Ses değişimleri genelde, k>g, k>ğ, k>h, ğ>y, t>d, p>b, y>g, b>v, b>m şeklinde olmaktadır: kıyamet>gıyamet, koç>goç, kum>gum, kaynana>gaynana, koparmak>goparmak, kara>gara, kaçmak>gaçmak, kurban>gurban, kıyma>gıyma, kader>gader, koca>goca, kaş>gaş, kır at>gır at, yok idi>yoğ idi, koku>gohu, kabak>gabah, mektup>mehtub, uyuturum>uyudurum, tartmak>dartmak, sütüm>südüm, yürüteyim>yürüdeyim, etraf>ediraf, tülbent>dülbent, bar>var, ben>men, eğlence>eylence. b. Ünlülerden ı>i, a>e, i>ü, i>e, ı>u, ı>a dönüşümünü gösteren örnekler de vardır. Yara>yare, vermiyor>virmiyor, pencere>pencire, pınar>punar, horoz>horuz, verseler>virseler, kağıt>kağat, zeybek>ziybek, taşırır>daşurur, pişirir>büşürür. Bazen ölçü gereği şimdiki zaman ekinin düştüğü görülür: durmuyor>durmuyo, gidiyorum>gidiyom, gidiyor musun> gidiyon mu. c. Ankara türkülerinde bazı yapı veya söz bozukluklarıyla karşılaşmıştır. Bunlar çoğunlukla hece eksikliği, fazlalığı ya da kafiye uyumsuzluğundan kaynaklanır. Türkülerde bulunan bu hatalar, kaynak kişilerden ya da derleyicilerden kaynaklanabilir. d. Ankara türkeleri şekil açısından genellikle tutarlı yapıya sahiptir. Bunun haricinde güfteye eklenen kelime ve kelime grupları vardır. Pertev Naili Boratav “de, da, aman, leylî aman aman, yavru, haydi vb. gibi kelime ve ünlem gruplarının türkülerin güftelerine yepyeni bir ifade zenginliği verdiğini âdeta melodiyi tamamlama vazifesini gördüklerini dile getirir.” (1992: 337). Biz de böyle ilâve gibi görünen kelimeleri metinler içerisinde ayrıç içinde gösterdik. e. Ünlüler açısından dikkat çekici ses özelliklerinden başında ö ve ü seslerinin g- ve k- seslerinden sonra o ve u'ya yaklaşım arada bir ses olarak söylenmesi gelir. Bu durumun ünlü uyumuna etkisi yoktur. İstisnalar elbetteki mevcuttur.

Küçük kelimesinin "guççük" olarak söylenmesi gibi. 17 Ünsüzler açısından Ankara ağızlarında k- damak sesinin söz içi ve söz sonunda hırıltılı h- sesine dönüşmesi Ankara türkülerinde en dikkat çeken ağız özelliğidir (Demir, 2017: 94). Al kahat mavi kahat / Al kağat mavi kağat Ankara türkülerinde dikkat çekici özelliklerden biri de –ca /-ce ekinin "kadar" anlamında sınırlandırma işlevinde kullanılmasıdır: "Sarı yazma dizece / Gidelim bizece" (Demir, 2017: 95). Ankara türkülerinde ilgi çekici kelimelerden biri de yeni anlamındaki “yenile” kelimesidir. Hemen hemen pek çok türküde bu sözcüğü görmek mümkündür. f. En fazla mani kıtalarından kurulu türkülerin olduğu Ankara türkülerinde değişik yapıya sahip olan

türküler de mevcuttur. g. Ankara türküleri genellikle isimlerini metinlerin ilk bentlerindeki ilk dizelerden almışlardır. h. "Meşeler Göğermiş, Bağlar Gazeli, Çayırılıkta Çimenlikte Evim Var, Destan, Emine, Çoban, Karpuz Kestim Yiyen Yok, Kızılırmak, Soğulcak Türküsü, Punar" adlı türküler birden fazla varyanta sahip olan türkülerdir.

HALK OYUNLARINDA SÖYLENEN TÜRKÜLER

Halk oyunlarını şu şekilde tarif edebiliriz: "Ait olduğu toplumun kültür değerlerini yansıtan; bir olayı, bir sevinci, bir üzüntüyü ifade eden; kökeni din ve büyü ile ilgili (majik ve kültik) olan; müzikli (bir müzik aleti eşliğinde veya müzik aleti olmaksızın el, ayak gibi organlarla tempo tutarak) olarak, tek kişi veya gruplar halinde icra edilen; ölçülü düzenli hareketlerdir." (Eroğlu, 1994: 35. Ankara bölgesinde oyun havaları olarak, kaşıklı ve zilli oyunlar, zeybekler ve halaylar yer alır. Bunların yanı sıra misket, hüdayda, köçek oyunu, sinsin gibi oyunlar da Ankara denince akla gelecek ilk oyunlardır. En bilindik Ankara oyun havaları "Atım Araptır Benim" ve "Atım Gara Ben Gara" dır. Biz de bu türküleri en bilinen icra olmaları sebebiyle burada vermeyi uygun gördük. Bu en bilinen Ankara Türkülerinin yanına "Güvercin Uçuverdi" misket türküsünü de ekleyebiliriz. Misket: Ankara'da yıllar önce yaşanmış ölümsüz bir aşk hikâyesinden doğan misket; yalnız ve yalnız Ankara sazından çalındığı zaman güzeldir. Türkü ismini genç kızdan almıştır. Güzel ve akıcı olan misket düz oyununa, ayak figürleri hâkimdir. Üç ila dört kişi arasında oynanır. Bu oyunda üç hareket esastır: duruş, yürüyüş, sekiş. Efe, yavuklusunun oyalı beyaz yazması arasında kızaran yanaklarını misket elmasına benzettiğinden, ona bu güzel ismi vermiştir. (Misket elması Ankara'da yetişen 65 küçük fakat çok kırmızı olan bir elmanın adıdır.) Efe, misketinden uzak kaldığı günlerde, gönlünü kavuran, içinde kor gibi yanan ateşle aşkını şöyle dile getirmiştir: "Güvercinim uçuverdi/ Kanadım açiverdi / El oğlu değil mi / Sevdi de kaçiverdi" , "A benim hacı yârim / Başımın tacı yârim / Eller bana acımaz / Sen bari acı yârim". Hüdayda: Ankara'nın en eski, tarihi bir oyunudur. İsmi yıllar önce Ankara'da yaşamış, hatta padişaha rakkaslık yapmış, güzel, güzel olduğu kadar işveli, şuh bir dilber olan bahtsız Fatma'nın hikâyesinden almıştır (Erdoğan, 1999: 297).

Ankara'nın çok sevilen bir oyunu olan Hüdayda, adeta milli oyun haline gelmiştir. Bu bakımdan hüdayda denilince akla Ankara; Ankara deyince akla, hüdayda gelir. Hüdayda da diğer oyunlarda olmayan kendine has özellikler vardır. Mesela, hüdayda iki kişiden fazla kimse ile oynanmaz, keza sekerek yürürken yapılan ahenkli hareketler hem gözü doyurur, hem de gönülleri fetheder. Öncelikle karşılıklı bir tatlı bir kasılma ile kostak kostak (ağır ağır) gezinmeden sonra oyuna girilir. Hafif hafif sallanan dalgalar gibi efe silahını çeker; önce sağa,

sonra sola tekrar sağına sallanarak silahını ateşler. Karşılıklı gidiş geliş ve yan yana sekiş hareketleri durgun denizde kanat çırpın martı güzelliğindedir. Ankaralı küpteki bulguruna kadar yedirdiği bu güzel, şuh ve işveli hüdaydasına sazıyla şöyle seslenir: "Bulguru kaynatırlar / Yaylada yaylatırlar / Bizde adet böyledir / Güzeli oynatırlar", "Hüdayda da Ankaralı hüdayda / Beş yüz altın yedirdik bir ayda / Beş yüz daha yedirsek ne fayda".

ANKARA'DA HALK OYUNLARINA EŞLİK EDEN ÇALGILAR

Ankara halk müziğinin temel çalgıları cura, bağlama, divân sazı, kaval, karabaş düdük (çoban düdüğü), zurna, davul, def, darbuka, zil, zilli maşa, kaşık ve armoniktir. Ankara halk oyunlarında temel çalgılar açık havada; davul-zurna, armonik, kapalı 68 yerlerde bağlama, kaval, def, zilli maşa ve kaşıktır. Keman, ud, darbuka 20. yüzyıl başlarından itibaren özellikle köçek oyunlarında devreye girmiştir (Köseihal-Karsel, 1939: 10).

ANKARA HALK OYUNLARI

Bölgeler arası kültürel etkileşimin buluşma noktası olan Ankara'nın yerleşim yerlerinde eskiden ve günümüzde oynandığı bilinen çeşitli yazılı kaynaklarda belirtilen halk oyunları şunlardır: a. Zeybekler: Ankara Zeybeği, Seymen Zeybeği, Mendil Zeybeği, Alim Zeybeği, Karaşar Zeybeği, Yağcıoğlu Zeybeği, Misket Zeybeği, Topal, Koşma, Köroğlu (Erdoğan, 1999: 287). Ankara Zeybeği: Oyunların en ihtişamlısı, en gösterişlisi ve en vakur olanıdır. Her jestiyle, yiğitlik ve mertlik ifade eden Ankara zeybeği, ağır bir zeybek olup sazla oynanır (Erdoğan, 1999: 289).

Kendisine has ağır ve tatlı bir melodisi vardır. En az iki kişi tarafından oynanır. Üçlü saç ayağı denileni daha gösterişlidir. Zeybek oyunlarında dikkat edilecek ve en başta gelen hususiyet, oyunun vermiş olduğu karakteristik havaya ve melodiye göre jest ve figürleri ayarlamaktadır. Özellikle duruş, kasılış ve poz zeybek oyununun bütün ihtişamını ortaya koyar. Oyuna girilmeden önce şu türkü okunur: "Ay doğar bedir Allah Bu sevda nedir Allah Ya yârimden bir haber Ya bana sabır Allah Amanın estanesine Kavrulmuş kestanesine Vurgunum bir tanesine..." (Erdoğan, 1999: 290).

Seymen Zeybeği: Diğer zeybeklerden davul ve zurna ile oynanması yönüyle ayrılan Seymen zeybeği iki veya üç kişi ile oynanır. Adından da anlaşılacağı üzere bu zeybek seymen alaylarında, düğünlerde alayın önünde bulunan davul ve zurnanın önünde giden zeybekler tarafından oynanır (OHBT, 1997: 395).

69 Seymen alayında kademeli olarak en az üç davul zurna bulunur. En baştaki davul, zurnanın önünde en yaşlı zeybekler, sıra ile genç zeybeklere doğru giderler. Günümüzde hala yaşatılan bu geleneğe (seymen alayına) kendim bizzat düğünlerde şahit oldum. Mendil Zeybeği: Bu zeybek oyunu ağır ve akıcı figürleriyle Ankara zeybeğine benzemektedir. İki kişi tarafından ve bağlamayla oynanan bu zeybeğin en güzel görünüşü çöküşte her iki dizin de yere vurulduktan sonra doğrulmasındadır (OHBT, 1997: 398).

Karaşar Zeybeği: Zeybek adını Ankara'nın şirin ilçelerinden Beypazarı'na bağlı Karaşar nahiyesinden almıştır. Tütün kaçakçılığının yapıldığı yıllarda kaçakçılık işini yapan tanınmış ağalar da vardı. Ağalardan o zaman bir hayli hatırı sayılan beş kardeşin baskın sonunda beşinin birden öldürülmesi üzerine Karaşar'da türkü yakılmıştır. Zeybek iki kişi ile oynanır. Gerek melodisindeki akıcılık, gerek oyundaki tek ayak figürleri ile güzel bir oyun olan zeybeğin sözleri şu şekilde başlar: "Zeybek misin zeybek donu giyecek efem Katil misin tatlı cana kıyacak Cahil misin el sözüne uyacak efem..."

Bu türkünün devamı 241. sırada yer alan türküde mevcuttur. Yağcıoğlu Zeybeği: Bu zeybek Yağcıoğlu Fehmi Efe'nin babası, Yağcıoğlu Ahmet Ağa'ya adanmıştır. Zeybeğin ritim ve ayak oyunları poz ve hareketleri tam bir mertlik ifade eder. Bağlamanın ayakta çalınması bu zeybeğin diğer bir özelliğidir.

Ankara'da yıllar önce haklı bir şöhret kazanan ünlü efenin zeybek türküsü şöyledir: İbrahim çavuş Höyükü'den iniyor aman Elma gözlü kır atına biniyor hey Öcüoğlu tütünleri vermiyor aman Ben vuruldum gidiyorum hey Selam söyle Yağcıoğlunun Ahmet'e hey

Höyükli'nün edirafı köşk olsun aman Beni vuran efelere aşk olsun Aynalı martin mezarıma taş olsun aman Ben vuruldum gidiyorum ahrete hey Selam söylen Yağcıoğlunun Ahmet'e hey Varın bakın değirmenim döner mi aman Değirmene binbaşım da iner mi hey 70 Binbaşım da kır atına biner mi aman Ben vuruldum gidiyorum ahrete hey Selam söylen Yağcıoğlunun Ahmet'e hey (Erdoğan, 1999: 294).

Düz Oyunlar: Misket, Hüdayda, Mor Koyun, Yandım Şeker, Nağme Gelin, Sabahi, Yıldız, Sarı Yıldız, Çarşamba, Atım Araptır, Ankara Koşması, Şıkırdım, Düz Oyun, Dınıt, Zeynebim, Nazik, Tuz Şekirdim, Çiçek Dağı, Kol Oyunu (Tan-Turhan, 2000: 22). Ankara düz oyunları figür itibariyle birbirine benzerlikler gösterir. Düz oyunlarda jest ve duruş önemli olduğu gibi göğüs ileride, dirsekler omuz hizasında ve baş daima dik tutulur. Bunun dışında vücut sallanmaz, hiçbir düz oyunda yere çökülmez.

Ayak oyunlarına ancak kol hareketleriyle bir ahenk ve düzenk verilir. Hemen hepsi bağlama ile bir kişiden fazla, grup halinde oynanır. Düz oyunlar içinde en bilinenleri Misket, Hüdayda (Fidayda), Mor Koyun, Yandım Şeker ve Atım Arap'tır. Misket: "Caminin ezanı yok/ İçinin düzeni yok/ Çok memleketler gezdim/ Misketten güzeli yok..." dizeleriyle başlayan Ankara'nın en tanınmış oyun havalarından birisidir. Bütün sazlı sözlü eğlencelerin baş türküsü ve oyunudur. Misket adındaki kıza sevdalanan gencin sevgisini gösterdiği dizeler şöyledir: "Güvercin uçuverdi Kanadın açiverdi ben yandım aman El oğlu değil mi aman aman Sevdi de kaçiverdi A benim hacı yârim Başımın tacı yârim (ben yandım aman) Eller bana acımaz (aman aman) Sen bari acı yârim Güvercinim uyur mu Çağırısam uyanır mı ben yandım aman Sen orada ben burada aman aman Buna can dayanır mı Deniz susuz olur mu Dibi kumsuz olur mu (ben yandım aman) 71 Ben müftüye danıştım (aman aman) Yiğit yârsız olur mu" Hüdayda: Ankara yöresinin en bilinen oyunlarından Fidayda, sadece ikişer kişilik gruplarla oynanması kendine has özelliğidir. Oyuncular kostak kostak (ağır ağır) gezindikten sonra oyuna girer. Aman Bulguru kaynadırlar Serine yayladırklar Bizde adet böyledir Aman Çirkini söyledirler Fidayda (da) Ankaralım fidayda Beşyüz altın yedirdim bir ayda Gitti de gelmedi ne fayda Başını da yesin bu sevda Bu türkünün devamı 104. sıradaki türküdedir. Mor Koyun: En eski oyunlardan olan Mor Koyun'da kol ve ayak hareketleri egemendir. Karşılıklı dört efenin eş tutularak kapanması ve hafif sağa meyledilerek açılması güzel bir görüntü ortaya çıkarır. Dağda koyun güden çobanın sevdiğinden ayrı kalması sonucunda bu türkü yakılmıştır: Mor koyun meler gelir Dağları deler gelir Hakikatli yar olsa Uykuyu böler gelir... dizeleriyle başlayan türkünün devamı sıradaki türküde yer alır. Yandım Şeker: Düz oyunların en hareketlisi ve en kıvrak olanlarından birisi Yandım Şeker oyunudur. Yürüme ve sekme

figürlerine, kolların uyumlu hareketi de eklendiğinde zevkli ve seyrine doyum olmayan bu oyun saz eşliğinde, üç-dört kişi ile oynanır (OHBT, 1997: 410).

Haydan olur huydan olur (Amanın haydan olur huydan olur) Aman arap atı taydan olur (Aman arap atı taydan olur) Bu güzellik soydan olur (Amanın bü güzellik soydan olur) Oğlan oğlan oğlan, yandım şeker oğlan Babasına darılmış damda yatan oğlan Türkünün devamı sıradaki türküdedir.

Oyunun düzeni misket ile aynı olup ayak figürleri değişiktir. Ayaklar kırılarak geriye doğru çekilmek suretiyle oynanır. Geriye doğru açılıp kapanarak el vurmak oyuna coşkulu bir hava verir. Günümüzde de düğünlerde en çok çalınan Ankara oyun havalarındandır: Atım Araptır benim Aman aman Haydi Yüküm şaraptır benim Canım Bu yıl böyle giderse Aman aman Aman Halim haraptır benim Vay vay2 Emişimde gümüşün bir hoşum aman Çokcada içtim serhoşum aman Atım kara ben kara Aman aman Aman Kalk gidelim ılgara Vay vay Ilgar bizi neylesin Vman aman Aman Sarılalım kızlara Vay vay Emişimde gümüşün bir hoşum aman Çokcada içtim serhoşum aman

Halaylar: Alay, Ağır Halay, Ağırlama, Düz Halay, Allılar, Üç Ayak, Afşar Halayı, Dolma Halayı, Dile, Cembekli, Arzu ile Kamber, Hop Barlem, Yanlama, Keçeli Halayı, Kiriboz Halayı, Farfara Halayı, Sekme, Cimdalli, Attım Ben Bir Taş, Ay Dolanaydı (Tn-Turhan, 2000: 22)

Samahlar: Allı Turna, Samah, Kırklar Samahı, Garipler Samahı d. Kaşıklı- Zilli Oyunlar: Kaşıklı Oyun, Kaşık Oyunu, Konyalı, Zilli Oyun, Çiftetelli, Kara Kuşa Oturma, Sürükleme, Köçek Oyunları (doğaçlama) e. Karşılamlar: Meşeli, Dörderleme, Sekteleme, Kavuşturma. f. Hora ve Horanlar: Hora (Nallıhan'da göç eden Rumlardan kalma), Dikdiki (horan) g. Diğer Oyunlar: Sinsin, Cezayir, Bıçak Oyunu, Kılıç- Kalkan Oyunu, Çeçen Oyunu, Tillilli, Arap Oyunu, Ayı Oyunu, Bulgur Oyunu, Cırt (ciritten ayrı bir halk oyunu), Sırt Oyunu, Sürdüm Oyunu, Şeve Kıрма (Al Elma), Nalkalım, Kürdün Kızı, Pazarda Kına (Tan-Turhan, 2000: 22).

Ankara şehir merkezinde zeybekler ve düz oyunlar kadın-erkek birlikte, karma oynanmaz. Kadınlar zille kendi aralarında, erkekler ise zilsiz zeybek oynarlar. Ankara'nın eski düğünlerinde Seymenler, davul-zurna eşliğinde düğün alayının en önünde yürürler, kılıçlarıyla Seymen Zeybeği oynarlar, oyun arasında bacaklarının arasından yere ve havaya tabanca sıkarlar.

SÖZSÜZ KIRIK HAVALAR

Sözsüz kırık havalar başlık halinde verilmiştir. Sözsüz olmasından dolayı yararlandığımız kaynakta kırık havaların notalarına yer verilmiştir. “1. Ankara Zeybeği 2. Cezayir Oyun Havası 3. Çarşamba Oyun Havası 4. Divan Ayağı 5. Hicaz Oyun Havası 6. Karaşar- Güveği Selamlığı 7. Karaşar Zeybeği 8. Kasap Havası 9. Kılıç-Mendil Zeybeği 10. Memal (Halay Havası) 11. Seğmen Zeybeği 12. Sinsin 13. Sivastopol Oyun Havası 14. Topal Koşma (Yandım Şeker Oyun Havası) 15. Yıldız Oyun Havası (Ankara Çeşitlemesi) 16. Zeybek” (Tan-Turhan, 2000: 245-277). Nail Tan ve Salih Turhan sayfalar arasında sözsüz kırık havaların müzik ve hareket notasyonunu vermiştir.

SÜRESİ

FİDAYDA (HÜDAYDA)

The musical score is written on ten staves. The first four staves are instrumental, featuring a melody in a 6/8 time signature with a key signature of one flat (B-flat). The fifth staff begins with the lyrics 'A MAN BULGU RU KAY NA DIR LAR'. The sixth staff continues with 'MAY Dİ BULGU RU KAY NA DIR LAR SE Rİ NE YA YI'. The seventh staff has 'LA DIR LA RI A MAN SE Rİ NE YA YI'. The eighth staff has 'LA Dİ RI LAR'. The ninth and tenth staves are instrumental. There are two 'Saz' markings above the sixth and eighth staves, indicating the accompaniment instrument.

MOR KOYUN

♩ = 95

NOTA : HÜSEYİN YILDIRAY DUMAN

I.

SAZ.....

II.

I.

II.

I.

II.

I.

II.

I.

A MAN MOR KO YUN SAZ ME LER GE LİR HAY Dİ DE MOR KO YUN SAZ

ME LER GE LİR A MAN DAĞ LA RI SAZ DE LER GE LİR SAZ

HAY Dİ DE DAĞ LAR RI SAZ DE LER GE LİR SAZ

NE Sİ NE DE AS LAN YA RİM NE Sİ NE SAZ

NE Sİ NE DE KÜ ÇÜK YAV RUM NE Sİ NE

A MAN BEN YAN DIM SAZ CİL VE Sİ NE SAZ

A MAN BEN YAN DIM İŞ VE Sİ NE

-1-
AMAN MOR KOYUN MELER GELİR
HAYDİDE MOR KOYUN MELER GELİR
AMAN DAĞLARI DELER GELİR
HAYDİDE DAĞLARI DELER GELİR
AMAN HAKİKATLİ YAR İŞE
HAYDİDE HAKİKATLİ YAR İŞE
AMAN UYKUYU BÖLER GELİR
HAYDİDE UYKUYU BÖLER GELİR

-2-
AMAN MOR KOYUN MEŞELERDE
HAYDİDE MOR KOYUN MEŞELERDE
AMAN GÜL SUYU ŞİŞELERDE
HAYDİDE GÜL SUYU ŞİŞELERDE
AMAN ELLER YARINI ALMIŞ
HAYDİDE ELLER YARINI ALMIŞ
AMAN BEN KALDIM KÖŞELERDE
HAYDİDE BEN KALDIM KÖŞELERDE

- BAĞLANTI -
NESİNEDE ASLAN YARİM NESİNE
AMAN BEN YANDIM CİLVESİNE
NESİNEDE KÜÇÜK YAVRUM NESİNE
AMAN BEN YANDIM İŞVESİNE

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No: 3301
İNCELEME TARİHİ: 17.3.1989

DERLEYEN
NURETTİN ÇAMLIDAĞ

YÖRESİ
ANKARA

DERLEME TARİHİ
1952

KİMDEN ALINDIĞI
MUCİP ARCIMAN

ATIM ARAPTIR BENİM

NOTAYA ALAN
NURETTİN ÇAMLIDAĞ

SÜRESİ :

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
TMM REPERTUAR SIRA NO: 150
İNCELEME TARİHİ: 22.2.1978

YÖRESİ

KİMDEN ALINDIĞI

SÜRESİ: ♩ = 80

ANKARA ZEYBEĞİ

DERLEYEN
MUZAFFER SARISÖZEN

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
MUZAFFER SARISÖZEN

The musical score for Ankara Zeybeği is written in a single system with five staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 9/4 time signature. The melody is composed of eighth and sixteenth notes, with a double bar line and a '2' indicating a second ending. The second staff continues the melody with a repeat sign. The third staff features a trill-like ornament. The fourth staff has another double bar line and a '2' for a second ending. The fifth staff concludes the piece with a double bar line and the word 'c an baba' written vertically below the staff.

NEHİR®

Saz Evi

Mehmet Akif Mah. Gül Cad. No: 20/A
SULTANBEYLİ - İSTANBUL 0216 398 80 70

Yöresi : ANKARA
K.Alındığı : YAĞCIOĞLU FEHMİ EFE
Derleyen : BURHAN GÖKALP

♩ = 100

ŞEKEROĞLAN

NOTA : HÜSEYİN YILDIRAY DUMAN

9

16

23

30

Fine

36

41

46

51

56

63

70

BA CA DA YA TAN OĞ LAN GÖM LE Ğİ KE
TEN OĞ LAN BA CA DA YA TAN OĞ LAN GÖM LE Ğİ KE TEN OĞ LAN
GE CE GEL MEGÜN DÜZ GEL HO ROZ DAN KORKAN OĞ LAN AM MAN ŞE KER
OĞ LAN YAN DIM ŞE KER OĞ LAN A NA SI NA DA RIL MIŞ
DAM DA YA TAN OĞ LAN AM MAN ŞE KER OĞ LAN YAN DIM ŞE KER
OĞ LAN A NA SI NA DA RIL MIŞ DAM DA YA TAN OĞ LAN

www.vidumans.com

GÜVERCİN UÇUVERDİ (MİSGET)

derleyen : muzaffer sarısozen
kaynak : mehmet hulisi koçer
nota : muzaffer sarısozen
yöre : ankara

(SAZ.....)

Gü ver cin uç u ver di
Gü ver ci ni mu yur mu
ka na dı nı sı ver di ben yan di mu man e loğ lu de ğil mi
çağ ı so ma ya nır mi se no ra da ben bur
da a ma na man sevdi de ku sı ver di a be nim ha cı ya rım
deniz su su zo lur mu
la sı min ta cı ya rım el ler ba na a cı maz sen ba ri a cı ya rım
dı bı kumsu zo lur mu ben mü tü ye da nış tım yı ğıt yar sı zo lur mu

(SAZ.....)

OYUN KISMI

Güvercin uçuverdi,
Kanadın açıverdi... Ben yandım aman,
El oğlu değil mi... aman aman
Sevdi de kaçıverdi.

A benim hacı yarım,
Başımın tacı yarım.
Eller bana acımaz,
Sen bari acı yarım.

Güvercinim uyur mu,
Çağrısam uyanır mı... Ben yandım aman
Sen orada ben burda... aman aman
Buna can dayanır mı.

Deniz susuz olur mu,
Dibi kumsuz olur mu.
Ben mühtüye danıştım,
Yığıt yarsız olur mu.

SONUÇ

Türk'ün has kültürü içinde önemli bir yere sahip olan türküler halkın duygusunu, sevincini ve kederini anlatan en etkileyici icra biçimlerindedir. Türk milleti türkülerde kendini bulmuş, kimi zaman bu türkülerle ağlamış, kimi zaman bu türkülerle gülmüştür. Ankara türküleri üzerine yapılan bu tahlil ve tasnif çalışmasından şu sonuçlar elde edilmiştir: 1. Ankara türkülerinin, ölçü, yapı ve konu bakımından Orta Anadolu (Kırşehir, Kırıkkale, Yozgat) yöresindeki türkülerle ortak özelliklere sahip olduğu tespit edilmiştir.

2. Ankara türkülerini oluşturan mâni tarzı dörtlüklerde kimi zaman ifade dört dizede sonlandırılmamakta, dörtlüğe ilave mısralar getirilmektedir.

3. Çalışmamız içerisindeki Ankara türküleri ölçüleri bakımından incelendiğinde türkülerin tamamının millî veznimiz hece ölçüsü ile meydana getirildiği tespit edilmiştir. Türkülerde hecenin 7, 8, 11'li kalıpları kullanılmıştır. Ancak mani kıtalarıyla kurulu türkülerin sayıca çok olmasından dolayı en çok kullanılan kalıp 7'li kalıptır.

4. Ankara türkülerinin bazılarında, bağlantılardaki kelimelerin diğer bentlerde değiştiği görülmektedir.

5. Türkülerde yörenin söyleyiş özelliklerinden dolayı kaynaklanan farklılıklar vardır.

6. Türkülerin başında, sonunda veya bent sonunda ünlem ve nidalara (ah, hey, aman vb.) yer verilmiştir.

7. TRT Repertuarındaki ve diğer kaynaklardaki türkülerin nota kayıtlarında kaynak kişi, derleyici veya notaya alan kişilerden kaynaklandığı düşünülen yazım yanlışlıkları, kelime ve hece eksiklikleri gibi yapısal bozukluklar mevcuttur. İmlâ hataları düzeltilmiş, gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

8. Ankara türküleri isimlerini genelde birinci bentlerinin ilk dizesinden almaktadır. Bunun dışında "Emine'm, Zalif'im, Ali'm" gibi isimli türkülere de rastlanmıştır.

9. Türküler konuları bakımından tasnif edildiğinde türkülerin büyük bir çoğunluğunun aşk-sevda ve gurbet türkülerinden oluştuğu görülmektedir. Bunun yanında, mizahi türküler,

güzellemeler, öğretici türküler ve iş türküsü, oyun türküsü (oyun havası), tören (düğün-kına) türkü örnekleri de mevcuttur. 231

10. Ankara türküleri ezgileri bakımından sınıflandırıldığında incelenen 144 türkünün 121 tanesi sözlü kırık hava (usullü), 16 tanesi de sözsüz kırık hava, 7 tanesi uzun hava-bozlak (usulsüz) olduğu tespit edilmiştir. Diğer metinler ise derleyen kişinin sadece sözlerini tespit etmesi yönüyle değerlendirilememiştir.

11. Ankara türküleri içinde bazı türkülerin isimlerinin aynı olduğu tespit edilmiştir. Bu türküler bazen bağlantılarıyla bazen bentleriyle benzerlik göstermektedir. Bu nedenle farklılıkları göz önünde bulundurarak bu türkülere değerlendirmemizde yer verdik.

12. Nail Tan ve Salih Turhan'ın çıkarmış olduğu Ankara Halk Müziği ve Mehmet Tuğrul'un 1945 yılında derlediği Ahi ve Örencik Köylerinin Türküleri adlı derleme kitabındaki bazı türkülerin derleyen kısmında banttan alındığı ya da kaynak kişiden kaynaklanan sebepler olduğu görülmüştür. Bu kısımlar, boş bırakılarak çalışmamıza eklenmiştir.

13. Ankara'ya ait "Bağlar Gazeli" ve "Garşıbağ'da Sıra Sıra Bademler" adlı iki türkünün birbirine benzerliği görülmüştür. 14. "Atım Araptır Benim" ve "Atım Gara Ben Gara" türkülerinin bağlantıları aynıdır.

15. Ankara türkü metinlerinin bir kısmında komşu illerdeki ilçe isimlerine rastlanmıştır (Kırşehir-Çiçekdağı, Kırıkkale-Keskin, Çorum-Sungurlu).

KAYNAKÇA

Ankara Tarihi ve Kültür Dizisi (8 cilt) (2008), Ankara: Sfn Yayınları. Arat, R. R. (1991).

Eski Türk Şiiri, Ankara. Başgöz, İ. (2008). Türkü. İstanbul: Pan Yayıncılık. Baykurt, Ş. (1965).

Türk Halk Oyunları. Ankara: Başnur Matbaası. Bekki, S. (2004). Baş Yastıkta Göz Yolda/Sivas Türküleri. İstanbul: Kitabevi. Boratav, P. N. (1992).

100 Soruda Türk Halk Edebiyatı. İstanbul: Gerçek. Çobanoğlu, Ö. (2010). “Türkü Olgusu Bağlamında ‘Türkü’ ve ‘Şarkı’”. Türk Yurdu Dergisi, 269, 46-49. Dilçin, C. (2004).

Türk Şiir Bilgisi. Ankara: TDK Yayınları. Dizdaroğlu, H. (1969). Halk Şiirinde Türler. Ankara: Türk Dil Kurumu. Demir, N. (2017).

Anadolu'nun Sırlı Sesi, Müziğiyle Ankara. Ankara: SFN Yayınları. Elçin, Ş. (1981). Halk Edebiyatına Giriş. Ankara: Kültür Bakanlığı. Eroğlu, T. (1994).

İnsan ve Oyun (Oyun, Dans ve Halk Oyunları).Kayseri. Erdoğan, Ş. (1999). Ankaram. Ankara: Kültür Bakanlığı. Gözaydın, N. (1989).

“Anonim Halk Şiiri Üzerine”. Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı III. Cilt LVII, (445-450). Ankara: Türk Dil Kurumu. İvgin, H. (1993).

“Ankara Oyunları ve Türküleri”, Kültür ve Sanat. S. 19, 36-40. İvgin, H. (1997). “Kızılcahamam-Çamlıdere Bölgesinde Halk Edebiyatı”, Tarihte ve Günümüzde Kızılcahamam- Çamlıdere Yöresi. Ankara: Semih Ofset, 126-132. Kaya, D. (2014).

Anonim Halk Şiiri. Ankara: Akçağ. Köprülü, M. F. (2004). Edebiyat Araştırmaları 1. Ankara: Akçağ Yayınları. Kösemihal, M. R.-Karsel, H. S. (1939).

Ankara Bölgesi Musiki Folkloru. İstanbul: Numune Matbaası. Koşay, H. Z. (1935). Ankara Budun Bilgisi. Ankara: Ajans Türk Matbaası. Kunos, I. (1978). Türk Halk Edebiyatı. (haz.: Tuncer Gülensoy). Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul: Kervan. Onay, A. T. (1996). Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i, (haz. Cemal Kurnaz).